

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

15200/I/2010/2143283702

**VÝVOJ CIEN A PRÍJMOV DOMÁCNOSTÍ A ICH VPLYV NA KVALITU
ŽIVOTA VO VYBRANÝCH KRAJINÁCH**

Diplomová práca

2010

Bc. Beáta Kratmüllerová

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

**VÝVOJ CIEN A PRÍJMOV DOMÁCNOSTÍ A ICH VPLYV
NA KVALITU ŽIVOTA VO VYBRANÝCH KRAJINÁCH**

Diplomová práca

15200/I/2010/2143283702

Študijný program: Hospodárska politika

Študijný odbor: 3.3.1 Národné hospodárstvo

Vedúci práce: Vierošlava Holková, doc., Ing., CSc.

Školiace pracovisko: Katedra hospodárskej politiky

Bratislava 2010

Bc. Beáta Kratmüllerová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....
(podpis študenta)

POĎAKOVANIE

Ďakujem vedúcej diplomovej práce, doc. Ing. Vierošlave Holkovej, CSc., za jej odborné vedenie, cenné podnety a trpezlivosť pri vedení diplomovej práce. Veľká vďaka patrí aj môjmu manželovi, ktorý ma neúnavne podporoval počas celého môjho štúdia.

ABSTRAKT

KRATMÜLLEROVÁ, Beáta: *Vývoj cien a príjmov domácností a ich vplyv na kvalitu života vo vybraných krajinách*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra hospodárskej politiky. – Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Vierošlava Holková, Csc. – Bratislava: NHF EU, 2010, 70 s.

Cieľom diplomovej práce bolo analyzovať vplyv vývoja cien a príjmov domácností na kvalitu života vo vybraných krajinách, ktorými sú Fínsko, Nemecko, Česká republika, Maďarsko a Slovensko.

Práca je rozdelená do 5 kapitol. Obsahuje 6 grafov a 21 tabuliek.

V prvej kapitole predkladáme teoretické náhľady na pojem kvality života z pohľadu viacerých autorov a zároveň uvádzame prehľad rôznych modelov, na základe ktorých sa kvalita života meria. Nosnou časťou práce je štvrtá kapitola, v ktorej sledujeme vývoj cien a príjmov domácností vzhľadom na kvalitu života v jednotlivých krajinách. Kvalitu života analyzujeme tiež vo vzťahu k spotrebe.

Výsledkom riešenia danej problematiky je porovnanie kvality života v uvedených krajinách na základe vývoja cien, príjmov a štruktúry výdavkov domácností.

Kľúčové slová: kvalita života, vývoj cien, vývoj miezd, štruktúra výdavkov, domácnosti

ABSTRACT

KRATMÜLLEROVÁ, Beáta: *The Development of Prices and Households Incomes and their Impact on Quality of Life in Selected Countries*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Economic Policy. – Thesis Supervisor: doc. Ing. Vierošlava Holková, Csc. – Bratislava: NHF EU, 2010, 70 p.

The thesis was aimed to analyze the development of prices and households incomes and their impact on quality of life in selected countries, namely Finland, Germany, Czech Republic, Hungary and Slovakia.

The work is divided into 5 chapters, it contains 6 graphs and 21 tables.

In the first chapter, there are introduced theoretical perspectives of various authors on the quality of life concept. In this chapter are also presented different models, which allow the measurement of quality of life. The key part of the thesis is fourth chapter, where we monitor the development of prices and households incomes in terms of quality of life in selected countries. Quality of life is also analyzed in relation to households consumption.

Results of the issue is the comparison of the quality of life in those countries, based on the development of prices, households incomes and expenditure structure of households.

Key words: quality of life, development of prices, development of earnings, expenditure structure, households.

OBSAH

Úvod	8
1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	10
1.1 Teoretické náhľady na pojem kvalita života	10
1.1.1 Materiálne podmienky kvality života	15
1.1.2 Zamestnanie a kvalita života	17
1.1.3 Zdravie a kvalita života a zdravie	19
1.1.4 Starnutie a kvalita života	20
1.2 Meranie kvality života	22
1.2.1 Meranie objektívnej stránky kvality života	22
1.2.2 Meranie subjektívnej stránky kvality života	26
1.2.3 Holistické poňatie kvality života	30
2. Cieľ práce	32
3. Metodika a metódy skúmania	33
4. Výsledky práce	34
4.1 Vývoj cien a príjmov domácností vo vybraných krajinách	34
4.1.1 Vývoj cien a príjmov vo Fínsku	38
4.1.2 Vývoj cien a príjmov v Nemecku	40
4.1.3 Vývoj cien a príjmov v Českej republike	43
4.1.4 Vývoj cien a príjmov v Maďarsku	46
4.1.5 Vývoj cien a príjmov v Slovenskej republike	48
4.2 Analýza kvality života vo vybraných krajinách vo vzťahu k spotrebe	52
4.2.1 Kvalita života vo Fínsku	54
4.2.2 Kvalita života v Nemecku	58
4.2.3 Kvalita života v Českej republike	52
4.2.4 Kvalita života v Maďarsku	60
4.2.5 Kvalita života v Slovenskej republike	62
5. Diskusia	65
Záver	66
Zoznam použitej literatúry	68

Úvod

Fenomén kvality života si v spoločnosti získal veľkú pozornosť i potrebu praktického naplnenia. Napriek veľkému množstvu literatúry, venujúcej sa tejto problematike, nebol doteraz prijatý všeobecne akceptovaný koncept, ktorý by kvalitu života komplexne definoval. Táto skutočnosť vedie k tomu, že sa neustále objavujú nové prístupy ku kvalite života. Kvalita života je ovplyvňovaná množstvom rôznych determinantov, prostredníctvom ktorých sa zisťuje jej úroveň. Za dôležitú súčasť kvality života možno považovať spotrebu, ktorá je ovplyvňovaná najmä príjmami a cenami. Vývoj cien a príjmov domácností nie sú jediným determinantom ovplyvňujúcim pojem kvality života, ale na jej ovplyvňovaní sa podieľajú významnou mierou.

Z hľadiska kompozície je práca rozdelená do piatich tematických častí, ktorým zodpovedajú jednotlivé kapitoly.

Prvá kapitola je venovaná aktuálnemu stavu riešenej problematiky doma a v zahraničí. Je rozčlenená na dve časti. V prvej podkapitole približujeme teoretické náhľady na pojem kvality života z pohľadu viacerých autorov, zaoberáme sa i vplyvom materiálnych podmienok, zamestnania, zdravia a starnutia na kvalitu života. V druhej podkapitole sa venujeme problematike merania kvality života a uvádzame v nej prehľad rôznych čiastkových ukazovateľov, prostredníctvom ktorých sa kvalita života meria.

V druhej kapitole špecifikujeme cieľ práce, ktorým je analyzovať vplyv vývoja cien a príjmov domácností vo vybraných krajinách. Pre porovnanie sme si okrem Slovenska vybrali nasledovné krajiny: Fínsko, Nemecko, Českú republiku a Maďarsko. Na základe vývoja cien, príjmov a štruktúry výdavkov domácností porovnáваме kvalitu života v uvedených krajinách.

Metodiku a metódy skúmania podrobnejšie uvádzame v tretej kapitole. V práci sme využili metódu deskripcie, metódy štatistického zisťovania, metódu analýzy a syntézy a komparatívne metódy.

Základom práce je štvrtá časť, v ktorej sledujeme vývoj cien a príjmov domácností vzhľadom na kvalitu života v jednotlivých krajinách. V tejto časti práce venujeme pozornosť vývoju cien, zameriavame sa aj na konkrétne položky spotrebného koša, ktoré sa vyvíjali

odlišne ako celková inflácia. Rozhodujúci vplyv na príjmovú situáciu domácností majú pracovné príjmy zodpovedajúce hrubým mzdám a platom, v poproduktívnom veku sa rozhodujúcim príjmom stáva starobný dôchodok. Z tohto dôvodu sledujeme v jednotlivých krajinách vývoj miezd a vývoj starobných dôchodkov. V druhej časti štvrtej kapitoly analyzujeme kvalitu života vo vzťahu k spotrebe prostredníctvom peňažných výdavkov domácností, čo umožňuje vytvoriť reálny obraz o materiálnej stránke kvality života. Sústreďujeme sa na štruktúru spotreby domácností, pričom postupujeme podľa Klasifikácie individuálnej spotreby podľa účelu, na základe ktorej môžeme sledovať percentuálny podiel zložiek spotrebného koša na celkovej spotrebe domácností.

Pre úspešné splnenie vytýčeného cieľa tejto práce sme počas jej vypracovania vychádzali zo spoľahlivých štatistických údajov. Rozličné ukazovatele sú na priblíženie ich konkrétneho vývoja v národných ekonomikách uvedené v tabuľkách, alebo zobrazené graficky.

1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1 Teoretické náhľady na pojem kvalita života

Pojem kvalita života je často používaný, či už v bežnej reči alebo v odbornej terminológii. Vyskytuje sa v súvislosti s ďalšími pojmami, ako napríklad životná úroveň, životný štýl, spôsob života, well-being. Napriek tomu, že v súčasnosti existuje množstvo štúdií, monografií, prieskumov a článkov venujúcich sa tejto problematike, doteraz nebola sformulovaná a prijatá jednotná definícia pojmu kvalita života. Táto skutočnosť však nebráni rozvíjaniu a používaniu rôznych ukazovateľov, prostredníctvom ktorých sa zisťuje úroveň kvality života či už celej populácie alebo špecifických skupín obyvateľstva. Vytvárajú sa tak definície, názory a náhľady na kvalitu života, ktoré sa snažia zachytiť rozmanité oblasti tohto mnohorozmerného pojmu. Význam skúmania rozličných aspektov kvality života vzrastá, pretože na jednej strane sme svedkami vytvárania nebyvalých šancí rozvoja kvality života a na druhej strane vznikajú nové bariéry a obmedzenia jej zvyšovania.

Autor, ktorý pojem kvalita života zaviedol do spoločenských vied, je americký ekonóm J. K. Galbraith (1967). Termín sa pôvodne používal v súvislosti s otázkami zhoršovania životného prostredia. Stredobodom záujmu boli spočiatku ukazovatele ekonomickej prosperity a blahobytu, neskôr sa do centra pozornosti dostali aj subjektívne indikátory kvality života. Kvalita života je predmetom vedeckého i pedagogického výskumu u nás i v zahraničí. Napriek skutočnosti, že jednotliví autori pracujú s rôznymi definíciami, nemožno povedať, že by medzi nimi existoval zásadný nesúlad.

A. Sičák k tejto téme uvádza: „Problematika kvality života je odvodzovaná od základných charakteristík predovšetkým západnej civilizácie, ktorá je zameraná na ukazovatele rastu vo všetkých oblastiach spoločenského života“. A. Sičák vo svojej práci ďalej uvádza, že „Nemeckí bádatelia kvalitu života prijímajú tak, že súkromné vlastníctvo, podnikateľské funkcie a trhovú mechanizmus musia byť neustále posilňované. Problém kvality života sa dostal na popredné miesta z dvoch príčin:

1. Ekonomický rast a rozvoj vedy a techniky vytvára pre obyvateľstvo možnosť uspokojovať primárne materiálne potreby. V súvislosti s tým, zákon rastu potrieb funguje so vzrastajúcou

silou, pričom aktivizuje a aktualizuje nevyhnutnosť zabezpečovania a uspokojovania vyšších foriem kvality života.

2. Zároveň sa odhaľujú vedľajšie následky tohto ekonomického rastu, ktoré so sebou nesú hrozby zdraviu ľudskej existencie“¹

Jeden z najznámejších praktických modelov kvality života vytvorila **Svetová zdravotnícka organizácia WHO**, ktorá určila 4 základné oblasti podieľajúce sa na kvalite života. Sú nimi: fyzické zdravie, duševné zdravie, sociálne vzťahy a životné prostredie. Obsahom týchto štyroch oblastí je celkovo 26 položiek, ktoré sa podieľajú na kvalite života.²

Podľa názoru **A. Tokárovej**, „kvalitou života by sa mohla rozumieť žiaduca (optimálna) úroveň existencie života jednotlivcov alebo skupín, ktorá je vyjadrená pomerom k štandardu, vyjadreného v dokumentoch určitej krajiny.“³ Uvedenými štandardmi by sme mohli rozumieť odborne zhodnotenú a stanovenú normatívu na hodnotenie napríklad infraštruktúry, zdravia, výživy, pracovných podmienok a podobne, ktoré vytvárajú možnosti prežitia kvalitného života.

M. Slávik a Ľ. Gáborová vo svojom príspevku uvádzajú prístup **H. Hnilicovej**, ktorá ku konceptu kvality života pristupuje z dvoch východísk:

1. Objektívne východisko - kvalita života znamená splnenie požiadaviek, ktoré sa týkajú materiálnych a sociálnych požiadaviek života, ako výsledku súhry sociálnych, ekonomických, zdravotných a environmentálnych podmienok ovplyvňujúcich život ľudí.
2. Subjektívne východisko - kvalita života sa týka všeobecnej spokojnosti jednotlivca z jeho hľadiska, vo vzťahu k jeho osobným cieľom, hodnotám, záujmom, očakávaniam a životnému štýlu vôbec.⁴

---

¹ SIČÁK, A. 2004. Spôsob života, životná úroveň a niektoré aspekty v súčasnom spoločenskom procese. In *Psychologické dimenzie kvality života*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2004. ISBN 80-8068-282-8, s. 106 - 113, dostupné na internete: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Dzuka3/index.htm>

² http://www.who.int/substance_abuse/research_tools/whoqolbref/en/, [cit. 2010-03-03]

³ Tokárová, A. a kol. 2002. K metodologickým otázkam výskumu a hodnotenia kvality života. In: *Kvalita života v kontextoch globalizácie a výkonovej spoločnosti*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2002. ISBN 80-8068-087-6, s. 11 - 29

⁴ SLÁVIK, M., GÁBOROVÁ, Ľ. 2004. Niektoré aspekty kvality života súčasného človeka. In *Psychologické dimenzie kvality života*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2004. ISBN 80-8068-282-8, s. 114-117, dostupné na internete: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Dzuka3/index.htm>

I. Laluha vychádza z definície, že „kvalita života je historicky podmienená úroveň životných procesov, v ktorých človek, spoločnosť reprodukuje a rozvíja svoju existenciu. Kvalita života je aj spotreba, aj pocity, ale predovšetkým je to reálny život a rozvoj osobnosti človeka, ktorý mu prináša radosť a spokojnosť, a to v kontexte všeludských civilizačných hodnôt“⁵. T tejto definície vyplývajú tri kľúčové body:

- kvalita života sa vzťahuje k určitému stupňu vývoja spoločnosti, jej historická podmienenosť,
- kvalita života zahŕňa širokú škálu životných aktivít v sfére ekonomiky a sociálneho života spoločnosti, pričom tieto aktivity musia dosahovať istú úroveň,
- rozvojová dimenzia kvality života predpokladá nielen zachovanie dosiahnutého stavu. Je spojená s inováciou a modernizáciou štruktúry potrieb a možnosťami ich naplnenia.

D. Drobná kvalitu života považuje za „úroveň bytia, ktorá vzniká kombináciou merateľných a abstraktných hodnôt života (úroveň hmotných a nehmotných hodnôt) a ľudský rozvoj možno považovať ako priestor pre rozširovanie šancí a možností človeka tieto hodnoty dosiahnuť.“⁶

I keď univerzálna definícia kvality života nie je k dispozícii, **M. Rapley** hovorí o možnej špecifikácii tohto pojmu v praxi, a to definovaním skupiny takzvaných konceptualizačných princípov. „Navrhuje sa, že kvalita života je:

1. tvorená takými faktormi a vzťahmi, ktoré sú dôležité ako pre ľudí s postihnutím intelektu, tak aj pre ľudí bez postihnutia,
2. je zakúšaná, keď sa jedincove potreby uspokojili a keď človek má možnosť uskutočniť životné naplnenie v hlavných životných oblastiach,
3. má objektívne i subjektívne komponenty, no je to predovšetkým percepcia jedinca, ktorá odráža kvalitu života, ktorý on žije,
4. je založená na jedincových potrebách, voľbách a kontrole,

---

⁵ STANEK, V. a kol. 2008: *Sociálna politika*. Bratislava: Sprint dva, 2008, s. 135, ISBN 978-80-89393-02-2

⁶ DROBNÁ, D. 2002. Pohľad na súčasný stav kvality života v kontexte s Národnou správou o ľudskom rozvoji v Slovenskej republike v roku 2000. In: *Kvalita života a ľudské práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2002. ISBN 80-8068-088-4, s.577-579

5. je multidimenzionálnym konštruktom ovplyvneným osobnými a enviromenálnymi faktormi, ako napr. intímnymi vzťahmi, rodinným životom, kamarátstvami, prácou, vzdelaním, bývaním, zdravím, životným štandardom, atď.“⁷

H. Katschnig uvádza Lehmenov model kvality života, ktorý je zastrešený troma dimenziami. 1) čo je osoba schopná robiť - jej funkčný status, 2) prístup k zdrojom a príležitostiam, pri ktorých môže osoba využiť svoje schopnosti na dosahovanie svojich cieľov, 3) pocit pohody. Prvé dve dimenzie sa zvyčajne priradujú k objektívnej stránke kvality života a tretia k jej subjektívnej stránke. V rámci spomenutých zastrešujúcich dimenzií je možné identifikovať isté životné aspekty, akými sú rodina, sociálne vzťahy, zdravie, práca, finančné zabezpečenie a bývanie.⁸ „Podľa Katschniga model kvality života zahŕňa konkrétne pocit pohody a spokojnosti, schopnosť fungovať v každodennom živote, starať sa o seba a zastávať sociálne role, vonkajšie zdroje materiálnej povahy, sociálnu oporu a spirituálnu, transcendentálnu zložku, vyjadrenú zmyslom života. Kvalita života môže byť v jednej oblasti uspokojivá, v iných oblastiach nedostačujúca. Komponenty kvality života sa menia v čase. Subjektívna pohoda, závislá na aktuálnom emočnom stave sa môže rýchlo meniť. Fungovanie v sociálnych rolách sa môže zhoršiť rýchlo, ale obvykle trvá istý čas. Vonkajšie životné podmienky sa menia v mnohých prípadoch len pomaly.“⁹

S kvalitou života sa často spája pojem well-being, najčastejšie prekladaný ako osobná pohoda alebo subjektívna pohoda. „Podľa odborníkov sa jedná o dlhodobý emocionálny stav, v ktorom je reflektovaná spokojnosť jedinca s jeho životom.“¹⁰ Niektorí autori rozlišujú tento pojem z hľadiska času. Podľa M. Selingmana a M. Csikszentmihalyho sa well-being a spokojnosť so životom vzťahujú k minulosti, pocit šťastia a momentálneho nadšenia sa týkajú súčasnosti a do budúcnosti smerujú nádeje a optimizmus. Ďalšími frekventovanými

⁷ ŠVEHLÍKOVÁ, L., HERETIK, A. 2008. Kvalita života - o čom to hovoríme? In: Časopis Psychiatria - psychoterapia - psychosomatika. ISSN 1335-423X, 2008, 15, č. 3, s.194-198, dostupné na internete: <http://www.psychiatria-casopis.sk/files/psychiatria/3-2008/PSY3-2008-cla5.pdf>

⁸ KATSCHNIG, H. - FREEMAN, H. - SARTORIUS, N.N. 1997. *Quality of Life in Mental Disorders*. John Wiley & Sons; 1 edition, 1997. s.1-31, ISBN 0-471-96643-6

⁹ POPELKOVÁ, M., TKÁČIKOVÁ, J. Pohľad na kvalitu života v období staroby. In *Psychologické dimenzie kvality života*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2004. ISBN 80-8068-282-8, s. 426-432, dostupné na internete: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Dzuka3/index.htm>

¹⁰ DVOŘÁKOVÁ, Z. - DUŠKOVÁ, L. - SVOBODOVÁ, L. a kol. 2006. Svět práce a kvalita života. Výzkumný ústav bezpečnosti práce, 2006, s. 21, ISBN 80-86973-08-5, dostupné na internete: http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/svet_prace.pdf

pojmy sú spokojnosť (v rozličných oblastiach života) a očakávania. Kvalita života sa dá chápať ako rozdiel medzi očakávaniami a tým, čo človek v živote reálne dosiahne. Čím menší je tento rozdiel, tým je kvalita života vyššia. Existujú však aj chronicky nespokojní ľudia s prehnanými očakávaniami a sklonom k perfekcionizmu, ktorí vnímajú svoju kvalitu života ako nízku aj v prípade, že svoj život dobre zvládajú.

Renomovaný psychológ **M. Csikszentmihalyi** tvrdí, že šťastný život ešte neznamena hodnotný život. Aby sme viedli hodnotný život, musíme sa zaoberať aktivitami, ktoré nám pomôžu v osobnostnom raste a vo využívaní nášho potenciálu. Vo svojej knihe uvádza:

„Kvalita života nezávisí od pocitu šťastia ako takého, ale taktiež od toho, čo človek robí pre to, aby bol šťastným. Ak sa človeku nedarí plniť ciele, ktoré dávajú jeho životu zmysel, ak nevyužíva svoj intelekt naplno, v tom prípade ani pocit spokojnosti nie je úplný. Hodnotný život nemôže viesť ten, komu stačí, že si z toho všetkého, čo svet ponúka, vyberie iba prostriedky potrebné na „kultivovanie vlastnej záhrady“ (ako je to v prípade Voltairovho hrdinu Candida). Bez snov a riskovania dosiahneme iba zanedbateľný zlomok toho, čo by sme mohli v živote dosiahnuť, keby sme na to mali odvahu.“¹¹

Pri vymedzovaní pojmu kvalita života chýba všeobecne prijímaný teoretický model alebo univerzálna definícia. Napriek tomu sa kvalita života stáva všeobecne známym a používaným pojmom a snahy o definovanie jej obsahu sú čoraz intenzívnejšie. K hlavným prístupom ku skúmaniu kvality života patrí štúdium súhrnu čiastkových komponentov skutočnosti - objektívna dimenzia a spokojnosti s danou skutočnosťou- subjektívna dimenzia. Ďalším rozšíreným spôsobom je holistické poňatie s vlastnou štruktúrou a významom, alebo zameranie sa na špecifickú oblasť kvality života. Pri skúmaní sa tiež zohľadňujú možnosti pozorovateľnosti a merateľnosti.

---

¹¹ CSIKSZENTMIHALYI, M.1997. *Finding Flow: The Psychology Of Engagement With Everyday Life*. New York: Basic Books, 1997. p 22. ISBN 0-465-02411-4

1.1.1 Materiálne podmienky a kvalita života

Záujem o výskum kvality života bol spočiatku sústredený predovšetkým na materiálnu stránku života spoločnosti založenú na objektívnom poňatí. Neskôr však silnel výskum v oblasti nemateriálnej stránky a posun k subjektívnemu hodnoteniu kvality života jednotlivcov. Napriek tomu, materiálne zabezpečenie a životná úroveň stále ostávajú neoddeliteľnou stránkou výskumov zameraných na kvalitu života.

Medzinárodné porovnania Európskej nadácie pre zlepšovanie životných a pracovných podmienok (Eurofound) ukazujú, že príjem a prosperita štátu sú silnými indikátormi kvality života v krajinách Európskej únie. Ukazuje sa, že nižšia úroveň HDP je spojená s nižšou subjektívnou spokojnosťou a vyššou úrovňou odcudzenia. Ukazovateľ HDP na obyvateľa je tiež dôležitý diferenciačný faktor pri hodnotení kvality práce a spokojnosti ľudí v zamestnaní. Ak je štát menej bohatý, s veľkou pravdepodobnosťou sa zvyšuje podiel menej aktívnych občanov v spoločnosti. S rastom ekonomickej výkonnosti krajiny sa zlepšuje aj vnímanie kvality života spoločnosti občanmi.

Prvý európsky prieskum kvality života 2003 skúmal príjem a jeho dopad na subjektívny well-being. Výsledky ukázali, že obyvatelia s nízkymi príjmami skoro vo všetkých krajinách sú menej spokojní, nešťastní a pociťujú odcudzenie. „Nedostatok slušnej životnej úrovne do veľkej miery znižuje aj subjektívnu kvalitu života. Chápanie chudoby, problémy so solventnosťou a nedostatok základných tovarov, spôsobujú všeobecnú nespokojnosť so životom. V porovnaní s ostatnými faktormi, ďalšie analýzy ukázali, že materiálne životné podmienky majú najväčší dopad na subjektívny well-being. Spokojný život, šťastie a odcudzenie sú zväčša ovplyvnené príležitosťou ľudí dosiahnuť slušnú životnú úroveň a odstrániť chudobu. Rozhodujúca je všeobecná sociálna úroveň v krajine. Pri vysvetľovaní subjektívneho well-beingu z hľadiska rozdielov v rámci krajín je kľúčová aj ekonomická prosperita štátu: vyšší HDP na hlavu v krajine, znamená väčšiu spokojnosť so životom a šťastie a nižšiu úroveň odcudzenia.“¹²

---

¹² MACKOVÁ, E. 2007: Prvý európsky prehľad kvality života a jeho odkaz pre Slovensko. In *Hospodárska a sociálna politika EÚ - aktuálne otázky* [CD-ROM]. Bratislava: NHF EU v Bratislave, 2007, s. 233 – 234. ISBN 978-80-225-2351-6

Dôležitosť životnej úrovne pre obyvateľov Európy bola potvrdená aj výsledkami **Druhého európskeho prieskumu kvality života**, ktorý sa uskutočnil v roku 2007. Materiálne podmienky a štandard bývania sú kľúčovými aspektmi kvalitného života. V prieskume 47 % respondentov uviedlo, že dobrý štandard bývania je „veľmi dôležitý“ pre ich kvalitu života a ďalších 46 % v dotazníku zaškrtilo možnosť „dôležitý“.

Podľa výskumov uskutočnených nadáciou **Eurofound** v roku 2007, jedným z významných faktorov, ktorý sa podieľa na miere, v akej obyvatelia krajiny prežívajú spokojnosť a šťastie v živote, je práve príjem, alebo bohatstvo (welfare). Pri pohľade na výsledky skúmania v krajinách EÚ 27 je možné povedať, že obyvatelia s vysokými hodnotami HDP na obyvateľa vyjadrujú aj vyšší stupeň subjektívnej pohody v porovnaní s krajinami, kde je HDP na obyvateľa nižší. Toto pozorovanie však nie je možné zovšeobecniť, pretože sa vždy vyskytujú nejaké výnimky. Napríklad HDP na obyvateľa v Luxembursku je takmer dvakrát viac ako v Írsku, avšak obidve krajiny majú takmer rovnaké hodnotenie pre spokojnosť so životom. Naopak, zatiaľ čo Bulharsko a Rumunsko majú podobnú úroveň HDP na obyvateľa, hodnotenia životnej spokojnosti v Rumunsku sú podstatne vyššie ako v Bulharsku. Toto zistenie sa dá vysvetliť tak, že po tom, čo sa prosperujúcej krajine podarí uspokojiť istý stupeň materiálnych potrieb občanov, vstupujú do hry pri stanovovaní blaha ľudí iné faktory, ako je napríklad kvalita životného prostredia, dĺžka života, vzdelanie, rekreácia, voľný čas. Je tomu tak preto, že objektívna stránka kvality života je limitovaná materiálnymi statkami, zatiaľ čo subjektívna stránka vytvára neobmedzené možnosti ideálových hodnôt. Napriek tomu, že kvalitu života ovplyvňuje široké spektrum nemateriálnych činiteľov, oblasť materiálneho zabezpečenia má svoje podstatné miesto v hodnotení kvality života. Takmer vo všetkých krajinách, bohatí ľudia sú viac spokojní so svojim životom, zatiaľ čo chudobní sú najmenej spokojní. Výskum nadácie Eurofound tiež kladie dôraz na skutočnosť, že individuálna úroveň spokojnosti občanov súvisí s prosperitou krajiny, v ktorej žijú.¹³

---

¹³ <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2008/90/en/2/EF0890EN.pdf>, [cit. 2010-03-03]

1.1.2 Zamestnanie a kvalita života

Práca významnou mierou prispieva k pocitu prežívania kvalitného života. Zamestnanie môže na jednej strane prispievať k spokojnosti alebo naopak, môže byť zdrojom životného rozladenia. Dlhodobá strata práce negatívne ovplyvňuje subjektívne hodnotenie kvality života, spokojnosť s jednotlivými oblasťami života, postoj k sebe samému a hodnoteniu zmysluplnosti života. Kvalitný pracovný život sa spája aj s fyzickým a duševným zdravím, vyhliadkou na dlhší život, s vysokou úrovňou pracovnej spokojnosti a celkovou pohodou.

Kvalitu života u **dlhodobo nezamestnaných** skúmala **B. Buchtová**¹⁴. Výsledky preukázali, že dlhodobá strata práce negatívne ovplyvnila celkové hodnotenie kvality života respondentov, ich spokojnosť s jednotlivými oblasťami života a tiež hodnotenie zmysluplnosti života. Pri sledovaní dĺžky nezamestnanosti a výšky vzdelania sa potvrdilo, že s vyšším vzdelaním klesá dĺžka nezamestnanosti. Pre kvalitu života pracujúcich i ľudí bez práce boli dôležité rovnaké oblasti života v tomto poradí: rodina, zdravie, práca, duševná pohoda a vzťahy medzi ľuďmi. Z uvedených oblastí bol významnejší rozdiel zaznamenaný len pri rodine, ktorá bola pre zamestnaných respondentov dôležitejšia a boli s ňou tiež viac spokojní. Na súvislosť medzi nezamestnanosťou a zhoršeným zdravotným stavom poukazuje zistenie, že viac ako polovica dlhodobo nezamestnaných uvádzala zhoršenie zdravotného stavu, či už bo boli neurotické problémy prejavujúce sa úzkosťou, nespavosťou, únavou, bolesťami hlavy, alebo zhoršenie doterajších zdravotných problémov. Nezamestnanosť tiež negatívne ovplyvňuje zdravotný stav zamestnaných ľudí, ktorí zažívajú napätie a úzkosť vyplývajúce z obáv, že prácu stratia, alebo ich okolnosti nútia zotrvať v práci v neuspokojivých podmienkach.

Výskumný ústav bezpečnosti práce v Českej republike vydal v roku 2006 publikáciu, ktorá je výsledkom riešenia projektu pod názvom: „Vliv změn světa práce na kvalitu života“. Cieľom tohto výskumného projektu bolo prispieť k poznaniu stavu a úrovne kvality pracovného života v Českej republike. Pri vymedzení kvality života pracovného života sú

---

¹⁴ BUCHTOVÁ, B. 2004. Kvalita života dlouhodobě nezaměstnaných. In *Kvalita života*. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004, ISBN 80-86625-20-6, s. 75 – 90, dostupné na internete: <https://www.ipvz.cz/download.aspx?item=1105&>

v publikácii uvedené názory viacerých autorov, z ktorých predkladáme náhľad M. Sirgyho a Z. Dvořákovéj.¹⁵

M. Sirgy uvádza, že kvalita pracovného života je pojem zaoberajúci sa telesnou a duševnou pohodou zamestnancov a líši sa od pracovnej spokojnosti. Kvalitu pracovného života ďalej definuje ako uspokojenie zamestnancov v spektre potrieb prostredníctvom zdrojov, aktivít a výsledkov vyplývajúcich z participácie na pracovisku, t. j. uspokojenie vyplývajúce z pracovného zapojenia prispieva k pracovnej spokojnosti a spokojnosti v ostatných oblastiach života. Spokojnosť v hlavných oblastiach života, t. j. v pracovnom živote, rodinnom živote, živote v domácnosti, voľnom čase, prispieva priamo k spokojnosti s celkovým životom.

Rozdiel kvality pracovného života od pracovnej spokojnosti vidí **Z. Dvořáková** v tom, že pracovná spokojnosť je vnímaná ako jeden z mnohých výstupov kvality pracovného života, ktorá ovplyvňuje jednak spokojnosť s prácou, tak i spokojnosť v iných oblastiach, akými sú rodinný život, voľný čas, sociálny život, finančné zabezpečenie atď. To znamená, že kvalita pracovného života je širší pojem a zahŕňa vplyv pracoviska na spokojnosť s prácou, spokojnosť s mimopracovnými oblasťami života a spokojnosť s celkovým životom, osobné šťastie a subjektívny pocit zdravia.

Práca a s ňou spojený status je významným predpokladom celkovej úrovne kvality života v tom zmysle, že práca zabezpečuje uspokojovanie potrieb človeka. Nezamestnanosť alebo hrozba straty zamestnania sa spája so zníženou kvalitou života a s nízkou životnou spokojnosťou. Práca zabezpečuje uspokojovanie jednak základných existenčných potrieb, tak i sociálnych potrieb) a potrebu sebarealizácie (rozvíjanie svojich schopností, túžba niečím prispieť a byť užitočný).

Z výsledkov výskumov Výskumného ústavu bezpečnosti práce v Českej republike vyplýva, že človek vníma prácu ako prostriedok ku zlepšeniu kvality svojho života a tiež svojej rodiny. Ťažkosti získať alebo udržať si prácu, nepriaznivé pracovné podmienky, napäté vzťahy v pracovnom kolektíve, to všetko sú faktory, ktoré znižujú kvalitu života.

---

¹⁵ DVOŘÁKOVÁ, Z.- DUŠKOVÁ, L.- SVOBODOVÁ, L. a kol. 2006. *Svět práce a kvalita života*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce, 2006, 117 s. ISBN 80-86973-08-5. Dostupné na internete: http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/svet_prace.pdf.

1.1.3 Zdravie a kvalita života

V medicíne je v súčasnosti ťažisko skúmania kvality života posunuté do oblasti psychosomatického a fyzického zdravia. Často sa používa pojem health related quality of life, čiže kvalita života týkajúca sa zdravia. Táto koncepcia má podľa väčšiny autorov dve základné charakteristiky:

1. multidimenziálnosť - kvalita života sa vždy dotýka viacerých oblastí života, pričom sa sledujú najmenej tri oblasti
2. subjektivita - poukazuje na skutočnosť, že dvaja pacienti budú rovnakú chorobu prežívať rôzne, čo závisí od ich osobnosti, schopnosti adaptácie, podpory zo strany rodiny a mnohých ďalších faktorov.¹⁶

Svetová zdravotnícka organizácia definuje zdravie ako stav úplnej fyzickej, duševnej a sociálnej pohody a nie iba neprítomnosť choroby alebo postihnutia.¹⁷

Websterov nový svetový lekársky slovník poukazuje na fakt, že kvalita života je dôležitým hľadiskom pri lekárskej starostlivosti tvrdením: „Kvalita života zahŕňa schopnosť pacienta užívať (alebo tešiť sa - enjoy) bežné činnosti života. Niektoré liečebné postupy môžu vážne narušiť kvalitu života bez poskytnutia značných výhod, zatiaľ čo iné kvalitu života výrazne zvyšujú.“¹⁸

Podľa názoru **J. Křivohlavého** je možné domnievať sa, že práve problematika kvality života chorých ľudí rozvírila hladinu záujmu o otázky kvality života v polovici dvadsiateho storočia. Jedna z prvých monografií zaoberajúcich sa kvalitou života bola venovaná problematike hodnotenia života chronicky chorých pacientov a starých ľudí. Starších ľudí neustále pribúdalo a bolo potrebné zaoberať sa kvalitou ich života. Zároveň sa ukazovalo, že úspešnosť liečby chronicky chorých pacientov zvyšuje ich počet a tým i množstvo problémov, ktoré sa spájajú s kvalitou ich života. Popri klasických medicínskych problémoch sa začala venovať väčšia pozornosť psychologickým a sociálno-psychologickým otázkam a tiež otázke

---

¹⁶ ŠVEHLÍKOVÁ, L., HERETIK, A. 2008. Kvalita života-o čom to hovoríme? In: Časopis Psychiatria - psychoterapia - psychosomatika. ISSN 1335-423X, 2008, 15, č. 3, s.194-198, dostupné na internete: <http://www.psychiatria-casopis.sk/files/psychiatria/3-2008/PSY3-2008-cla5.pdf>

¹⁷ <http://www.who.int/about/definition/en/print.html>, [cit. 2010-03-03]

¹⁸ Webster's New World Medical dictionary. 2008, 3. vyd., Wiley Publishing, Inc., 480 s. ISBN 978-0-470-18928-3, definícia dostupná na: <http://www.medterms.com/script/main/art.asp?articlekey=11815>

sociálnej starostlivosti o týchto ľudí. Za veľký pokrok v snahách o vyjadrenie kvality života pacienta J. Krivohlavý považuje zavedenie slovne formulovaných kritérií. V tomto systéme boli vopred stanovené kritériá, napríklad bolesť pacienta, jeho emocionálny stav, zvládanie ťažkostí spojených s chorobou a podobne. Tento systém mal svoje výhody v tom, že stanovenie kritérií bolo dané súhlasom väčšieho počtu ľudí: pacientov, lekárov, psychológov, zdravotných sestier. Záznam o stave pacienta bolo možné odstupňovať a tiež bol možné hodnotiť kvalitu života pacienta vo vopred stanovených časových úsekoch, v rôznych situáciách a podobne. Systém slovného hodnotenia bol ďalej rozpracovaný a dnes sa používa v rôznych obmenách.¹⁹

Zdravie je nepochybne jedným z nevyhnutných atribútov kvality života. Potvrdzujú to i viaceré prieskumy, napríklad v prieskume kvality života realizovaného nadáciou Eurofound v septembri 2007 až februári 2008 v 31 krajinách, 81 % opýtaných uviedlo, že dobrý zdravotný stav je veľmi dôležitý pre ich kvalitu života. Len 21 % ľudí pokladalo svoje zdravie za veľmi dobré, zatiaľ čo 25 % ho zhodnotila ako dostatočné a 8 % ako zlé alebo veľmi zlé. Nie je prekvapujúce, že so svojím zdravím neboli spokojní v prevažne ľudia vo vekovej kategórii 65 rokov a viac.

1.1.4 Starnutie a kvalita života

Demografický vývoj v Európe ukazuje, že neustále rastie počet ľudí v dôchodkovom veku. To je jeden z dôvodov, prečo sa štúdie kvality života zameriavajú aj na túto špecifickú skupinu obyvateľstva.

V rokoch 2001 - 2004 sa **Psychiatrické centrum Praha** v spolupráci so Svetovou zdravotníckou organizáciou zapojilo do medzinárodného projektu Meranie kvality života seniorov a jej vzťah k zdravému starnutiu.²⁰

Seniori zapojení do prieskumu zdôrazňovali subjektívnu stránku kvality života. Zdravotný stav a finančná situácia podľa nich neovplyvňuje kvalitu života priamo, dôležitý je ich postoj

¹⁹ http://www.volny.cz/j.krivohlavy/clanky/c_kvalita.html, [cit.2010-03-02]

²⁰ DRAGOMIRECKÁ, E., ŠELEPOVÁ, P. 2004. Kvalita života u seniorů – mezinárodní výzkum. In *Kvalita života*. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004. ISBN: 80-86625-20-6, s. 91-101, dostupné na internete: <https://www.ipvz.cz/download.aspx?item=1105&>

k životu a proces adaptácie. Za najdôležitejšie považovali medziľudské vzťahy. Veľké názorové rozdiely boli medzi mladšími (60 – 79 rokov) a staršími (80 a viac rokov) seniormi. Mladších seniorov trápili predovšetkým problémy spojené s odchodom do dôchodku, strata sociálneho postavenia a mali negatívny postoj k mladšej generácii. Starší seniori mali skôr pozitívny postoj k mladšej generácii a cenili si jej pomoc. Aktivita, odhodlanosť a sila čeliť problémom boli pre nich najdôležitejšie. Výsledky analýzy ukázali priaznivejšie výsledky u respondentov, ktorí sa považovali za zdravých. Hodnotenie kvality života klesalo so zvyšujúcim sa vekom. Ukazovateľ s podstatným vplyvom na kvalitu života bola miera depresívnych problémov. Respondenti, ktorí boli diagnostikovaní ako depresívni, dosahovali vo všetkých sledovaných oblastiach nižšiu spokojnosť so životom aj kvalitu života.

V súvislosti s narastaním počtu seniorov sa venuje pozornosť otázkam kvality života obyvateľov domovov sociálnych služieb, ktoré sú určené ľuďom, ktorí nemôžu alebo nechú žiť vo vlastnom dome. Snahou je, aby sa tieto domovy svojím prostredím a prístupom čo najviac približovali prostrediu domova. Z hľadiska zlepšovania kvality života je žiaduci rozvoj a modernizácia týchto centier, poskytovanie kvalitných sociálnych služieb pre osoby so zdravotnými obmedzeniami a pre staré osoby a prispôsobovanie poskytovania služieb ich špecifickým potrebám.

Výskumy zamerané na kvalitu života starších ľudí ukazujú, že sú medzi nimi výrazné odlišnosti v tom, ako sa vedú vyrovnáť s veľkým množstvom obmedzení a strát, ktoré so sebou starnutie prináša. Zistenia poukazujú, že je to práve schopnosť zvládať tieto nové limitujúce podmienky, ktoré sa prejavujú v dôležitých oblastiach života, má veľký význam pre prežívanie spokojnosti so životom. Schopnosť vyrovnáť sa s obmedzeniami staroby výrazne napomáha prežívaniu zmysluplného života a udržaniu si pozitívneho pohľadu na seba samého a vedie k tzv. úspešnému starnutiu.

1.2 Meranie kvality života

Presné a spoľahlivé meranie kvality života, s ktorým by súhlasila väčšina odborníkov, zatiaľ neexistuje. Je to spôsobené hlavne dvoma dôvodmi:

1. Pojem kvalita života v sebe obsahuje dve relatívne samostatné zložky - objektivnú a subjektivnú.
2. Obsahová náplň pojmu kvalita života je veľmi rozsiahla (ako vyplýva i z rôznych definícií a náhľadov, ktoré sme uviedli), čo vôbec neľahčuje snahu o skonštruovanie všeobecného, resp. syntetického ukazovateľa.

Na meranie kvality života sa zatiaľ používajú čiastkové **ukazovatele** rôznych výsekov sociálnej skutočnosti, ich vzájomné bloky a porovnania vrátane porovnaní so žiaducimi normatívmi, napríklad v oblasti zdravej výživy, zdravotného stavu obyvateľstva, životného prostredia, atď. Tieto čiastkové ukazovatele sa používajú na hodnotenie kvality v jednotlivých sférach života. Informácie, ako obsahová náplň čiastkového indikátora kvality života, sa získavajú najmä dvoma spôsobmi:

1. využitím objektivných údajov, ktoré sú zozbierané a spracované rôznymi inštitúciami, napríklad Štatistickým úradom. Ich výsledkom sú tzv. tvrdé ukazovatele, ktoré vypovedajú o objektivnej stránke kvality života.
2. výpoveďou respondentov - rôzne formy dotazníkov, ktoré zisťujú subjektívne pocity, postoje, hodnotenia ľudí. Z nich sa konštruujú tzv. mäkké ukazovatele, ktoré hodnotia subjektívnu stránku kvality života.

1.2.1 Meranie objektivnej stránky kvality života

Objektívna stránka kvality života sa dnes meria hlavne prostredníctvom zvolených indikátorov, ktoré umožňujú určiť stav a trendy vývoja, sprostredkovať informácie o demografických, sociálnych, ekonomických a ďalších javoch. Meranie objektivnej stránky kvality života sa sústreďuje na predpokladané zdroje kvality života. Nie sú totiž pochybnosti o tom, že napríklad dobrý zdravotný stav, prístup k patričnému vzdelaniu, adekvátne

zdravotná starostlivosť, materiálne statky, ktoré zabezpečia slušnú životnú úroveň a vhodné bývanie, spoločnosť ľudí, ktorých máme radi, to všetko prispieva ku kvalite života.

Objektívnu stránku kvality života od roku 1990 monitoruje United Nations Development Programme (Rozvojový program OSN). Do porovnávania zahŕňa vyše 150 krajín sveta, ktorých poradie hodnotí podľa **Human Development Index** - HDI. Ide o sociálno-ekonomický ukazovateľ zložený z troch hlavných položiek:

1. stredná dĺžka života obyvateľstva (nádej na dožitie sa určitého veku)
2. gramotnosť obyvateľstva od veku 15 rokov a vyššie
3. výška hrubého domáceho produktu na jedného obyvateľa v parite kúpnej sily

Podľa Human Development Report 2009, z celkového počtu 182 krajín zapojených do porovnávania v roku 2007, je krajinou s najvyššou kvalitou života Nórsko. Za ním nasledujú Austrália, Island, Kanada atď.

Fínsko, Nemecko a ČR (12., 22. a 36.miesto) sa v tomto rebríčku nachádzajú v skupine 38 krajín s najvyšším stupňom ľudského rozvoja. Fíni sa dožívajú v priemere 79,5 roka, školu navštevuje 99 % obyvateľstva a priemerný príjem na osobu je 34 526 dolárov. Slovensko a Maďarsko sa posunuli do kategórie krajín s vysokým stupňom ľudského rozvoja. Okrem týchto dvoch kategórií sa ešte rozlišuje Stredný a Nízky stupeň. Na Slovensku sa - podľa tohto indexu - žije lepšie než v iných 140 krajinách sveta.

Tabuľka č. 1

Poradie krajín podľa HDI a ďalšie ukazovatele

<i>Krajina</i>	<i>Poradie</i>	<i>Stredná dĺžka života</i>	<i>Gramotnosť v %</i>	<i>HDP na obyvateľa v USD</i>	<i>Giniho index 1992 - 2007</i>	<i>Vládne výdavky na zdravie na 1 obyvateľa (PPP/USD) 2006</i>
<i>Fínsko</i>	12.	79,5	99,3	34 526	26,9	1 940
<i>Nemecko</i>	22.	79,8	95,4	34 401	28,3	2 548
<i>ČR</i>	36.	76,4	93,8	24 144	25,8	1 309
<i>SR</i>	42.	74,6	92,8	20 076	25,8	913
<i>Maďarsko</i>	43.	73,3	96,0	18 755	30,0	978

Zdroj: Human Development Report 2009

Okrem troch hlavných zložiek HDI sleduje Rozvojový program OSN ešte desiatky ďalších ukazovateľov, z ktorých niektoré uvádzame v tabuľke č. 1. Jedným z nich je aj Giniho koeficient, ktorý meria nerovnosť rozdelenia príjmov v spoločnosti. Môže nadobúdať hodnoty od 0 do 100, pričom 0 znamená absolútnu rovnosť (všetci v spoločnosti majú rovnaký príjem) a hodnota 100 zodpovedá úplnej nerovnosti (jedna osoba vlastní celý príjem).

O kvalite zdravotnej starostlivosti nám napovedá výška vládnych výdavkov na jedného obyvateľa. Ako vidno z údajov v tabuľke č. 1, sú tu značné rozdiely. Vo Fínsku a Nemecku sú výdavky o viac ako 100 % vyššie ako na Slovensku, dokonca aj v susednom Česku je to o 43 % viac ako u nás.

V porovnaní napríklad s rokom 1998 sa poradie krajín uvedených v tabuľke č. 1 voči sebe navzájom nezmenilo, výraznejšie si pohoršilo len Nemecko, ktoré v roku 1998 bolo na 14. priečke a v roku 2007 pokleslo na 22. pozíciu. Slovensko bolo v roku 1998 v poradí štyridsiate.

Dosiahnutú kvalitu života meria a skúma aj **Gender related Development Index - GDI** (rodovo rozlíšený index rozvoja). GDI je vlastne totožný s HDI, ale navyše je doplnený o dimenziu rodovej nerovnosti medzi mužmi a ženami. Tento rodovo rozlíšený index ľudského rozvoja sa zisťuje od roku 1995. Z porovnania krajín podľa GDI vyplýva, že vo všetkých krajinách sveta je kvalita života žien horšia ako kvalita života mužov.

V zmysle dokumentu EÚ Princíp rovnakého zaobchádzania a rovnakých príležitostí pre mužov a ženy v Európskom spoločenstve bol v roku 1999 na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny v SR zriadený Odbor rovnosti príležitostí (ORP). ORP vypracoval Národnú koncepciu rovnosti príležitostí žien a mužov, v ktorej identifikoval nedostatky uplatňovania tohto princípu na trhu práce, vo verejnom a politickom živote a v rodine. Navrhnuté opatrenia majú zabezpečiť reálne uplatňovanie platnej legislatívy a sú zamerané na vytvorenie vhodných kontrolných a inštitucionálnych mechanizmov pre rovnaké zaobchádzanie a rovnosť príležitostí nielen pre ženy a mužov, ale aj iné skupiny obyvateľstva (menšiny, rizikové skupiny).

ORP počnúc rokom 2000 organizuje súťaž **Zamestnávateľ ústretový k rodine**. Názov súťaže bol neskôr zmenený na Zamestnávateľ ústretový k rodine, rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí. Odborná komisia vypracúva návrhy na ocenenie za jednotlivé kategórie na základe

podkladov výskumného tímu, ktorý spracúva dotazníky a prihlášky do súťaže. K základným cieľom súťaže patrí motivácia zamestnávateľov k prijímaniu stratégie, ktorá zamestnancom umožní zosúladiť pracovného, rodinného a osobného života, tiež vytváranie rovnosti príležitostí žien a mužov, ako aj zvýšenie informovanosti o flexibilnej organizácii práce a prorodinného sociálneho programu. V roku 2010 by výsledky súťaže mali byť slávnostne vyhlásené v rámci medzinárodnej konferencie v máji.

Ďalší príklad snahy o objektivizáciu modelov kvality života je **Mercerov celosvetový výskum kvality života**. Raz za rok organizácia Mercer uskutočňuje štúdiu kvality života vo viac ako 380 mestách po celom svete na základe podrobného stanovenia a ohodnotenia 39 kritérií, zoradených do 10 oblastí:

- politické a sociálne prostredie (vzťahy s inými krajinami, vnútorná stabilita, kriminalita, presadzovanie zákonov, a i.)
- ekonomické prostredie (menová regulácia, bankovníctvo)
- sociálno-kultúrne prostredie (obmedzovanie osobnej slobody, cenzúra médií)
- zdravie a zdravotná starostlivosť (lekárska starostlivosť, kanalizácia, infekčné choroby, znečistenie vzduchu, škodcovia – zvieratá, hmyz)
- školstvo a vzdelávanie (dostupnosť, školy)
- prírodné prostredie (klimatické pomery, živelné pohromy)
- verejné služby a doprava (elektrina, dostupnosť vody, telefón, internet, verejná doprava, letecká doprava, dopravné zápchy)
- rekreácia (reštaurácie, divadlá, kiná, šport a voľný čas, a.i.)
- spotrebiteľské tovary (dostupnosť mäsa, rýb, zeleniny a ovocia, alkoholické nápoje, autá, a.i.)
- bývanie (vybavenie domácností, údržby a opravy) ²¹

Kvalitu života sleduje tiež organizácia International Living, ktorá zostavuje **International Living's Quality of Life Index**, ktorý štáty hodnotí z hľadiska ich prítťažlivosti pre život. V roku 2010 bolo do porovnávania zapojených 194 krajín. Pri určovaní rebríčka krajín sa zohľadňuje 9 kritérií: 1. náklady na bývanie, 2. kultúra a voľný čas, 3. ekonomika, 4.

---

²¹ <http://www.mercer.com/referencecontent.htm?idContent=1306640> [cit.2010-03-03]

životné prostredie, 5. sloboda, 6. zdravie, 7. infraštruktúra, 8. bezpečnosť, 9. klimatické podmienky. Podľa tohto výskumu je najlepšou krajinou pre život Francúzsko, naopak najhoršie sa žije v Somálsku. Nemecko obsadilo 4. miesto, za ním sa umiestnilo Fínsko (18.), potom nasledovalo Maďarsko (20.), ČR (24.) a napokon Slovensko skončilo na 43. mieste. Z čiastkových kritérií Slovensko najmenej bodov dosiahlo pri hodnotení zdravia, infraštruktúry a bezpečnosti.²²

1.2.2 Meranie subjektívnej stránky kvality života

Subjektívna stránka kvality života sa spája s pocitom životnej pohody, spokojnosti so svojím životom a prostredím, v ktorom ľudia žijú. Pri hľadaní odpovedí na otázky, čo robí ľudí spokojnými a aké faktory ovplyvňujú subjektívne vnímanie životnej pohody jednotlivcov, sa využívajú rôzne formy dotazníkov a prieskumov verejnej mienky.

V členských krajinách Európskej únie sa od roku 1973 organizuje prieskum verejnej mienky **Eurobarometer**, ktorý monitoruje subjektívnu stránku kvality života. Takzvaný štandardný Eurobarometer sa zaoberá širokým spektrom otázok zaoberajúcich sa európskou integráciou. Realizuje sa dvakrát ročne – na jar a na jeseň. Okrem neho sa organizujú aj špeciálne Eurobarometre, ktoré sú zamerané na aktuálne témy súvisiace s každodenným životom Európanov a flešové Eurobarometre, ktoré sa venujú horúcim témam európskeho integračného procesu. Uvádzame niekoľko zaujímavých výsledkov z tzv. štandardného Eurobarometru realizovaného v jeseni 2009 a tiež zo špeciálneho prieskumu venovaného chudobe a sociálnemu vylúčeniu, ktorý prebehol v auguste až septembri 2009. Z tabuľky č. 2 môžeme pozorovať subjektívne vnímanie problému chudoby respondentov v jednotlivých krajinách.

---

²²<http://www.internationalliving.com/Internal-Components/Further-Resources/QofL-Calculations> [cit.2010-03-04]

Tabuľka č. 2

Odpoveď na otázku: Všeobecne, podľa Vás by ste povedali, že chudoba vo vašej krajine: výrazne vzrástla, mierne vzrástla, mierne poklesla, výrazne poklesla za posledné 3 roky?

	Vzrástla v % (súčet odpovedí výrazne/mierne vzrástla)	Poklesla v % (súčet odpovedí mierne/výrazne poklesla)	Rovnaká/neviem v %
Nemecko	89	5	6
Fínsko	84	7	9
SR	91	7	2
ČR	81	16	3
Maďarsko	97		
EU 27	84	7	9

Zdroj: Eurobarometer 2009, Chudoba a sociálne vylúčenie

Európska únia síce patrí k najbohatším regiónom sveta, ale aj tu žijú milióny ľudí, ktorí žijú v biede. Chudoba a vylúčenie zo spoločnosti negatívne ovplyvňujú kvalitu života jednotlivcov a ich šance plnohodnotne sa zaradiť do spoločnosti. Chudoba je tiež brzdou hospodárskeho vývoja krajín. Podľa prieskumu Eurobarometer, ktorý sa uskutočnil v júli 2009, v priemere 57 % Európanov pocítilo nárast chudoby za posledný rok. Keďže 80 miliónov Európanov žije pod hranicou chudoby, Európska komisia vyhlásila rok 2010 za Európsky rok boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu.²³

Pomoc Európskej únie preto nie je namierená len do rozvojových krajín, ale prostredníctvom viacerých projektov a iniciatív tiež do členských štátov. Finančnú situáciu svojej domácnosti ohodnotilo ako dobrú (súčet odpovedí veľmi dobrá a skôr dobrá) 58 % slovenských občanov, čo je o 6 percentuálnych bodov menej ako je priemer EÚ 27. Svoju osobnú situáciu v zamestnaní považuje za dobrú 53 % Slovákov. Z pohľadu problémov, ktorým musia Slováci osobne čeliť, boli na prvých troch miestach zaradené rastúce ceny, ekonomická situácia a zdravotníctvo.

²³ http://ec.europa.eu/slovensko/news/kriza_a_jej_vplyv_na_chudobu_na_slovensku_sk.htm [cit.2010-03-10]

Second Quality of life survey 2007 pri monitorovaní kvality života postupuje na základe sledovania siedmich oblastí života respondentov:

1. príjem, štandard bývania a deprivácia
2. subjektívny well-being
3. rovnováha v pracovnom živote
4. rodinný život
5. bývanie a miestne prostredie
6. zdravie a zdravotná starostlivosť
7. kvalita spoločnosti

Pri odpovedi na otázku ako je pre Vašu domácnosť možné vyjsť s celkovými mesačnými príjmami, mali respondenti možnosť vybrať z nasledujúcich možností: 1. veľmi ľahko, 2. ľahko, 3. pomerne ľahko, 4. s určitými ťažkosťami, 5. obtiažne, 6. s veľkými problémami. Percentuálny podiel odpovedí č. 5 a 6 (obtiažne a s veľkými problémami) bol pri jednotlivých krajinách nasledovný:

Fínsko 3 %

Nemecko 8 %

ČR 14 %

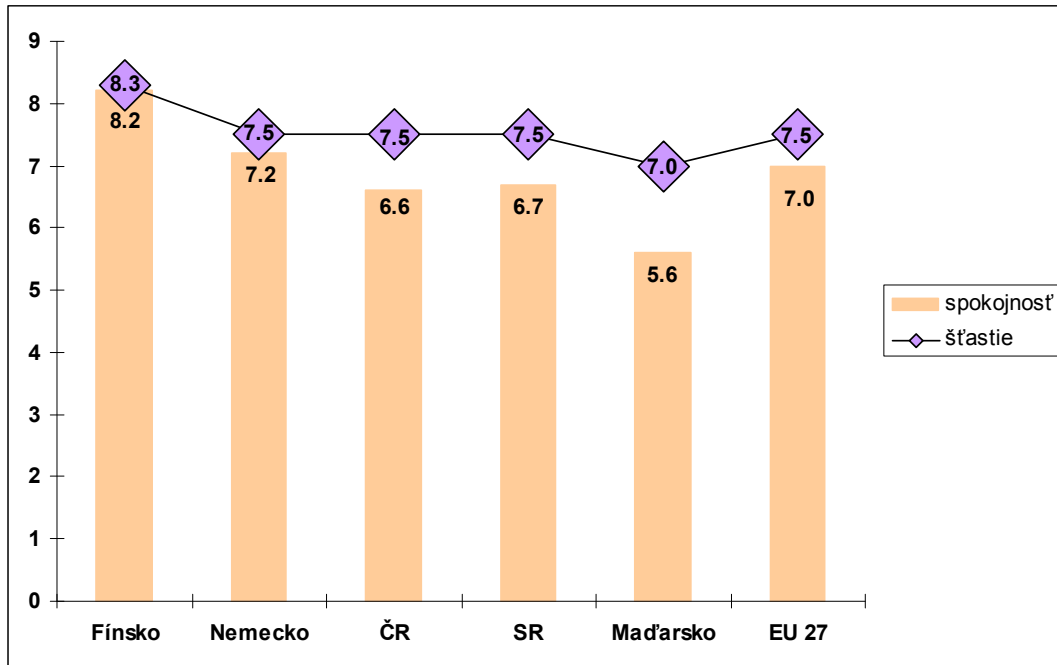
SR 15 %

Maďarsko 36 %

Subjektívne vnímanie well beingu je zobrazené v grafe č.1. Respondentom boli nezávisle od seba položené dve otázky. Otázka týkajúca sa spokojnosti so životom bola v dotazníku pod poradovým číslom 29, v poradí 42. bola otázka šťastia. Stupnica na ohodnotenie svojich pocitov bola v oboch otázkach od 1 do 10, pričom 1 znamenala úplnú nespokojnosť/nešťastie a 10 pravý opak.

Graf č. 1

Subjektívne vnímanie spokojnosti a šťastia

Zdroj: The second European Quality of Life Survey

Graf č. 1 ukazuje na pomerne veľké rozdiely hlavne v úrovni životnej spokojnosti, pričom úroveň šťastia je vo všetkých krajinách vyššia ako životnej spokojnosti. Rozdiel medzi týmito dvoma ukazovateľmi sa zdá byť v obrátenom pomere k úrovni spokojnosti so životom: čím je spokojnosť zo životom nižšia, medzera má tendenciu byť väčšia. V istom zmysle toto zistenie poukazuje na rozdielnu povahu indikátorov: kým pocit šťastia je podmienený viac citmi a menej určuje životnú úroveň, zatiaľ čo spokojnosť je silnejšie ovplyvnená sociálno-ekonomickými okolnosťami. Napriek tomu, vzťah medzi šťastím a spokojnosťou so životom môžeme nazvať pomerne silným. Rovnaké tendencie medzi ukazovateľmi šťastia a spokojnosti sa prejavili aj v ostatných európskych krajinách.

Jedna z ďalších otázok bola zameraná na zdravie: Všeobecne by ste povedali, že Vaše zdravie je veľmi dobré, dobré, pomerne dobré, zlé alebo veľmi zlé? Podľa vyhodnotenia odpovedí na túto otázku sa zdravotne najhoršie cítia Maďari, až 19 % považuje svoj zdravotný stav za zlý alebo veľmi zlý, kým v Nemecku sa ľudia cítia vitálne, nakoľko ako zlé alebo

veľmi zlé označilo svoje zdravie len 7 % opýtaných. Za nimi nasledujú Fíni s 8 %, Česi a Slováci majú zhodných 9 %. Priemer v EÚ 27 je 8 %.

Vnímaná kvalita spoločnosti je tiež jednou zo základných zložiek multidimenzionálneho konceptu kvality života podľa Eurofoundu. Sociálne a kultúrne prostredie ovplyvňujú kvalitu života v každej spoločnosti okrem iného prostredníctvom vnímania verejných služieb, úrovne sociálne súdržnosti, politickej situácie.

Respondenti mali na stupnici od 1 do 10 označiť svoju dôveru v politické inštitúcie (vláda, parlament, politické strany). Najvyššiu dôveru občanov majú politické inštitúcie vo Fínsku kde priemerná hodnota bola 6,2, na Slovensku 4,5, v Nemecku rovnako 4,5, v ČR 3,5 a v Maďarsku 3,2.

Problematika kvality života v Slovenskej republike je predmetom systematického výskumu **Výskumného ústavu práce a sociálnych vecí**, ktorý v spolupráci s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR každoročne vypracováva správy o sociálnej situácii obyvateľstva. Súčasne sa v rámci programov vedeckého výskumu realizujú výskumy čiastkových oblastí kvality života jednotlivých skupín obyvateľstva. Centrom psychologického prístupu ku kvalite života je **Ústav experimentálnej psychológie SAV**.

1.2.3 Holistické poňatie kvality života

Jedným z ďalších pokusov o vyjadrenie kvality života je viacrozmerový model, ktorý vyvinulo **Centrum pre podporu zdravia pri Univerzite Toronto**. Tento model vychádza z holistického poňatia kvality života. Konceptný rámec má tri domény života, z ktorých každá má tri sub-domény.

1. Bytie (being) – osobné charakteristiky človeka.

- fyzické bytie: zdravie, výživa, hygiena, oblečenie, celkový vzhľad
- psychologické bytie: psychologické zdravie, vnímanie, cítenie, sebaúcta, sebakontrola

- duchovné bytie – viera, osobné hodnoty, presvedčenie
- 2. Patriť niekam (belonging)** – spojenie s konkrétnym prostredím
- fyzické napojenie: domov, škola, pracovisko, susedia, komunita
  - sociálne napojenie: rodina, priatelia, spolupracovníci (užšie vzťahy)
  - komunitné napojenie: pracovné príležitosti, zodpovedajúce finančné príjmy, zdravotné a sociálne služby, rekreácia, spoločenské aktivity
- 3. Realizácia (becoming)** – dosahovanie osobných cieľov, nádeje, ašpirácie
- praktická realizácia sociálne: domáce aktivity, platená práca, školské a záujmové aktivity, starostlivosť o zdravie, sociálne začlenenie
  - voľnočasová realizácia: relaxačné aktivity podporujúce redukciu stresu
  - rastová realizácia: aktivity podporujúce zachovanie a rozvoj znalostí zručností, adaptácia na zmeny

Skutočná kvalita života u konkrétneho človeka závisí od toho, do akej miery sú jednotlivé domény a sub-domény pre neho dôležité a od rozsahu, v akom dochádza k ich naplneniu.²⁴

Medzinárodné porovnávanie sú dôležitým nástrojom uvedomenia si reálnej pozície krajiny v určitom geopolitickom priestore, stanovenie žiaducich smerov rozvoja a cieľov a hľadanie vhodných riešení pre dosiahnutie týchto cieľov.

---

²⁴ <http://www.utoronto.ca/qol/concepts.htm> [cit.2010-03-04]

2. Cieľ práce

Cieľom práce je analyzovať vplyv vývoja cien a príjmov domácností na kvalitu života vo vybraných krajinách, ktorými sú Fínsko, Nemecko, Česká republika, Maďarsko a Slovensko. Na základe vývoja cien a príjmov domácností sa snažíme skúmať zmeny v spotrebe a následne aj kvalitu života domácností uvedených krajín. Tieto faktory nie sú jediným determinantom ovplyvňujúcim pojem kvality života, ale na jej ovplyvňovaní sa podieľajú významnou mierou.

3. Metodika a metódy skúmania

Na splnenie vytýčeného cieľa diplomovej práce bolo nevyhnutné vychádzať z dostatočného množstva odbornej literatúry a spoľahlivých štatistických údajov. Pri spracovaní súčasného stavu riešenej problematiky sme sa snažili z veľkého množstva dostupnej literatúry vybrať rôzne náhľady a názory na pojem kvality života viacerých domácich i zahraničných odborníkov venujúcich sa tejto oblasti. Z ekonomického hľadiska je pri charakteristike akéhokoľvek pojmu dôležitá jeho merateľnosť, a preto sme venovali náležitú pozornosť používaným metódam merania kvality života. Pri spracovaní tejto časti diplomovej práce bola použitá predovšetkým metóda deskripcie.

Pri sledovaní vývoja cien a príjmov domácností sme vychádzali zo štatistických údajov Eurostatu a tiež z národných štatistických úradov. Na základe analýzy vývoja cien a príjmov domácností sme vyvodzovali závery, pričom sme zohľadňovali vzájomné pôsobenie týchto dvoch premenných vzhľadom na kvalitu života.

Pre analýzu kvality života vo vzťahu k spotrebe sme použili dostupné údaje z Eurostatu, ktorý v súlade s Klasifikáciou individuálnej spotreby podľa účelu člení spotrebný kôš na 12 oblastí a vyčísluje ich percentuálny podiel na výdavkoch domácností. V práci sme tiež uvádzali výsledky medzinárodných porovnaní nadácie Eurofound a prieskumov verejnej mienky Eurobarometer.

V práci sme využili metódy štatistického zisťovania, metódu analýzy a syntézy a komparácie.

4. Výsledky práce

4.1 Vývoj cien a príjmov domácností vo vybraných krajinách

Cena je nositeľom informácií pre rozhodovanie sa v otázkach čo, ako a pre koho vyrábať za predpokladu splnenia požiadavky prirodzeného fungovania trhového mechanizmu. Všetky pozitívne stránky tohto systému sa môžu prejavíť iba vtedy, ak funguje dokonalá konkurencia a sú splnené ďalšie podmienky, ako napríklad relatívna rovnováha ponuky a dopytu, požiadavka stabilného trhu a podobne. Nesplnenie, prípadne narušenie týchto predpokladov má za následok, že neviditeľná ruka trhu, ktorá podľa ekonóma A. Smitha zabezpečuje fungovanie trhového mechanizmu, prestáva pôsobiť. Štát vykonáva cenovú politiku prostredníctvom regulácie cien a cenovej kontroly, pričom štátne zásahy slúžia predovšetkým na ochranu trhu a hospodárskej súťaže. Cenová politika je súčasťou dôchodkovej politiky štátu a je zameraná na usmerňovanie a realizáciu cenových nástrojov. Cenová politika ovplyvňuje dôchodkovú úroveň obyvateľstva, a tým aj ich životnú úroveň.²⁵

Cena je dôležitým faktorom ovplyvňujúcim premenu nominálnych dôchodkov obyvateľstva na reálne dôchodky. V podmienkach trhového hospodárstva je vývoj spotrebiteľských cien ovplyvňovaný predovšetkým pôsobením dopytu a ponuky a možnosti štátu pri ovplyvňovaní cien sú obmedzené. Vývoj cien má aj štruktúrny dopad na životnú úroveň obyvateľov určitej krajiny. Tým, že ceny sa nemenia pri všetkých tovaroch a službách rovnako, ich zmena nepostihne rovnako všetky sociálne a príjmové skupiny obyvateľstva. Regulovanie vzájomného vzťahu medzi nominálnymi a reálnymi dôchodkami obyvateľstva preto patrí medzi zodpovedné úlohy hospodárskej politiky štátu. Z hľadiska zachovania, alebo i zvyšovania kvality života je nevyhnuté voliť takú koncepciu cenovej politiky vo vzťahu k dôchodkovej politike, ktorá zabezpečuje vzájomný pohyb cien a dôchodkov.²⁶

Meranie cenovej hladiny sa v praxi realizuje prostredníctvom využívania cenových indexov, ktoré predstavujú indexové čísla reprezentujúce zmenu cien určitých tovarov a služieb medzi dvoma rôznymi časovými úsekmi. Cena jednotlivých produktov obsiahnutých

²⁵ JANOK, M. a kol. 2007. *Ceny a cenová stratégia*. Bratislava: MIKA - Conzult, 2007. s 44-45. ISBN 978-80-968504-3-3

²⁶ HLAVATÁ, I. 1990. *Financie a mena*. Bratislava: Alfa, 1990. s.105 – 120. ISBN 80-05-00722-1

v príslušnom spotrebnom koši je vážená podielom celkových výdavkov, ktoré danému tovaru alebo službe prináležia. Cenové indexy sa zostavujú tak, aby čo najpresnejšie odrážali pohyb cien daného súboru statkov na príslušnom trhu. Štatistický úrad SR člení cenové indexy v súlade s metodikou Eurostatu. Spotrebný kôš je rozčlenený na 12 odborov podľa Klasifikácie individuálnej spotreby podľa účelu (COICOP). Cenové indexy sa vypočítavajú agregovaním individuálnych jednoduchých indexov cien reprezentantov prostredníctvom vhodného systému váh. Indexové schémy sa pravidelne prehodnocujú a prispôsobujú, čím sa zabezpečuje ich aktuálnosť.

Na vyjadrenie vplyvu zmien cenovej hladiny na životné náklady domácností sa používa **Index spotrebiteľských cien (CPI)**. Tento index určuje relatívne cenové zmeny jednotlivých položiek spotrebného koša. Aby mohol CPI poskytnúť tieto informácie, je skonštruovaný tak, aby obsahoval okruh tovarov a služieb, ktoré sú rozhodujúce z hľadiska výdavkov domácností. Musia v ňom byť zahrnuté typické výdavky domácností, ktoré sa vyznačujú významným podielom na štruktúre spotreby obyvateľov, pričom každá cena je vážená ekonomickým významom daného tovaru.

Od roku 1997 sa začali zostavovať Harmonizované indexy spotrebiteľských cien (HICP). Ich cieľom je zabezpečiť porovnateľnosť indexov spotrebiteľských cien v jednotlivých krajinách Európskej únie. Každá krajina EÚ má vlastný spotrebný kôš aj pre harmonizovanú infláciu. Európsky štatistický úrad pri svojich porovnaníach vychádza z harmonizovaného indexu spotrebiteľských cien.

Veľmi významným faktorom ovplyvňujúcim kvalitu života domácností je ich príjem, ktorý majú k dispozícii. Príjmová politika je súčasťou hospodárskej politiky štátu. Pri realizácii príjmovej politiky sa využívajú nástroje, ktorými sú ovplyvňovanie dohody zamestnávateľov a zamestnancov o cene práce, priame ovplyvňovanie miezd tam, kde je štát zamestnávateľom, stanovenie zákonom určenej minimálnej mzdy a daňový systém - predovšetkým zdaňovanie príjmov. Rozhodujúci vplyv na formovanie príjmovej situácie domácností majú pracovné príjmy zodpovedajúce hrubým mzdám a platom. V poproduktívnom veku sa stáva pre väčšinu občanov jedným z rozhodujúcich príjmov starobný dôchodok.

Suma peňazí, ktorú zamestnanec dostáva za svoju prácu, sa označuje pojmom **nominálna mzda**. Suma statkov, ktoré si pracovník môže za svoju nominálnu mzdu kúpiť, sa označuje pojmom **reálna mzda**. Reálna mzda je ukazovateľom spotreby a je rozhodujúca pre životnú úroveň zamestnanca. Výška reálnej mzdy závisí od výšky nominálnej mzdy a od úrovne cien tovarov a služieb. Vzťah reálnej a nominálnej mzdy je priamoúmerný, pri danej úrovni cien a naopak, reálna mzda sa mení nepriamoúmerne k zmenám cien tovarov a služieb pri danej úrovni nominálnej mzdy. Dynamiku reálnej mzdy je možné sledovať z dvoch hľadísk. Prvým hľadiskom je zmena množstva existenčných statkov a služieb, ktoré si spotrebiteľ môže za svoju nominálnu mzdu kúpiť, pričom sledované obdobie porovnáva z predchádzajúcim obdobím. Druhým hľadiskom je zmena množstva existenčných statkov a služieb, ktoré si spotrebiteľ môže kúpiť vzhľadom na svoje potreby.

Z Druhého prieskumu kvality života (EQLS) realizovaného nadáciou Eurofound (2007) v krajinách EÚ 27 vyplýva, že medzi faktory ovplyvňujúce príjem domácností patria: postavenie v zamestnaní, vzdelanie, zdravotný stav, vek, pohlavie, veľkosť rodiny a jej zloženie. Nižšie vzdelanie je spojené s nižšou úrovňou príjmu, čo sa potvrdilo vo všetkých krajinách zapojených do prieskumu. Respondenti, ktorí vykazovali veľmi zlé alebo zlé zdravie, mali približne o 35 % nižší príjem ako ľudia, ktorí vykazovali dobrý alebo veľmi dobrý zdravotný stav. Popri nezamestnanosti a slabému zdraví, aj strata partnera kôli rozvodu alebo smrti boli bola indikovaná s nižším príjmom. Podľa údajov EQLS, ľudia, ktorí ovdoveli alebo sa rozviedli, mali v priemere okolo 20 % menší príjem ako tí, ktorí žijú v manželstve alebo s partnerom.

Pojem dôchodok je v ekonomickej teórii najčastejšie charakterizovaný ako toková veličina, ktorá vyjadruje sumu peňažných prostriedkov, ktorú jedinec alebo domácnosť získa za určité časové obdobie.²⁷ Dôchodok môže mať rôznu podobu a pri členení dôchodkov sa uplatňujú viaceré kritériá. Starobný dôchodok z hľadiska kritéria prvotného, resp. druhotného rozdelenia dôchodkov môžeme zaradiť medzi druhotné dôchodky. K druhotným dôchodkom patria transferové dôchodky (rôzne sociálne dávky), pričom k prvotným dôchodkom patria pracovné dôchodky (mzdy, odmeny, prémie a iné pracovné dôchodky, dôchodky

---

²⁷ LISÝ, J. a kol. 2005. *Ekonomía v novej ekonomike*. Bratislava: IURA EDITION, 2005. s. 297 – 298. ISBN 80-8078-063-3

z individuálneho podnikania, t. j. dôchodky, ktoré sa spájajú s vlastníctvom a užívaním ľudského kapitálu). Pri hodnotení vplyvu vývoja cien a príjmov domácností na kvalitu života vo vybraných európskych krajinách, budeme okrem vývoja miezd zohľadňovať i vývoj starobných dôchodkov.

Mzdy v jednotlivých krajinách a v jednotlivých obdobiach sú rôzne. Závisia od jednotlivých profesií, kvalifikácie, zručnosti zamestnancov, zapracovanosti a podobne. Okrem toho existuje určitá všeobecná mzdová úroveň. Je zrejmé, že mzdy v súčasnosti sú všeobecne vyššie, ako boli napr. pred storočím. Mzdy závisia od ekonomickej vyspelosti krajiny.

Jedným z najčastejšie uvádzaných ukazovateľov životnej úrovne je hodnota hrubého domáceho produktu na obyvateľa. Existujú však rozdiely v tom, čo sa dá za rovnaké množstvo peňazí kúpiť v rôznych krajinách. Pri porovnávaní životnej úrovne je potrebné zohľadňovať tieto rozdiely v kúpnej sile. Tieto rozdiely sú zohľadňované tak, že ceny porovnateľného reprezentatívneho koša tovarov a služieb v jednotlivých krajinách sú vyjarené v spoločnej umelo vytvorenej mene, ktorá sa nazýva **štandard kúpnej sily (PPS)**. Túto kategóriu používa i Európsky štatistický úrad Eurostat.

Vývoj cien a vývoj hrubého príjmu sú dve základné zložky, ktoré ovplyvňujú kúpnu silu obyvateľov. Kúpna sila sa definuje ako suma všetkých príjmov z činnosti (platov v domácnostiach, ziskov z podnikateľskej činnosti) a príjmov štátu (finančných príjmov a bohatstva spojeného s vývojom cien nehnuteľností, ako aj dávok štátu domácnostiam (sociálnych dávok určených sociálnou politikou), z ktorej sa odpočítajú dane a sociálne poistenie. Z toho je zrejmé, že ak je vývoj príjmov domácností vyšší ako vývoj cien, kúpna sila domácností stúpa. Naopak, ak stúpajú ceny pri súčasnej stagnácii príjmov, kúpna sila klesá.²⁸

---

²⁸ <http://www.barometer.cetelem.sk/> [cit.2010-03-04]

4.1.1 Vývoj cien a príjmov vo Fínsku

Vývoj priemernej miery inflácie vo Fínsku v rokoch 1998 až 2009 je zaznamenaný v tabuľke č. 3.

Tabuľka č. 3

Ročná priemerná miera inflácie meraná HICP vo Fínsku

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Inflácia	1,3	1,3	2,9	2,7	2,0	1,3	0,1	0,8	1,3	1,6	3,9	1,6

Zdroj: Eurostat

Ceny počas celého sledovaného obdobia rástli len mierne a neboli zaznamenané ani výraznejšie medziročné výkyvy v raste cien. Inflácia sa pohybovala v rozmedzí od 0,1 % v roku 2004 po maximálnu hodnotu 3,9 % v roku 2008. Ceny potravín a nealkoholických nápojov rástli v rozmedzí od necelého percenta po hodnotu 4,4 %, z priemeru sa vymyká rok 2008, kedy spotrebitelia pocítili nárast cien potravín o 8,6 %. V roku 2008 tiež výraznejšie stúpili náklady na bývanie a energie, ktoré pohltia asi štvrtinu rozpočtu domácností, a to o 6,1 %. V ďalších rokoch to bol nárast v rozmedzí od dvoch do štyroch percent. Naopak, ceny komunikačných služieb klesajú už od roku 2003, najvýraznejšie v roku 2005 o 11,4 %.

V tabuľke č. 4 uvádzame vývoj priemernej hrubej mzdy v priemysle a v službách za obdobie jedenástich rokov.

Tabuľka č. 4

Priemerná hrubá mzda v priemysle a službách vo Fínsku (v Eurách)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Mzda	2 000	2 079	2 145	2 283	2 380	2 493	2 582	2 666	2 774	2 840	3 010
% nárast		3,9	3,2	6,4	4,2	4,8	3,5	3,3	4,1	2,4	6,0

Zdroj: Eurostat a vlastné prepočty, vypočítané z ročných miezd, zaokrúhlené

Výška hrubých miezd sa počas sledovaných rokov zvyšovala v priemere o 4,18 % ročne. Najväčší nárast bol zaznamenaný v rokoch 2000 a 2007. Z hľadiska vplyvu na životnú

úroveň je dôležité, či to boli ceny, alebo mzdy, ktoré rástli rýchlejším tempom. Z porovnania tabuliek č. 3 a č. 4 vyplýva, že rast miezd v rokoch 1998 až 2007, teda počas všetkých rokov, za ktoré máme k dispozícii obidva údaje, mzdy rástli vyšším tempom ako inflácia. Pre porovnanie uvádzame v tabuľke č. 5. indexy nominálnych miezd a indexy reálnych miezd, ktoré sú prevzaté z Fínskeho štatistického úradu. I keď môžeme vidieť mierne rozdiely medzi údajmi z národného a európskeho štatistického úradu, základný trend ostáva nezmenený. Rast miezd obyvateľov Fínska predstihol rast cien, indexy reálnych miezd mali počas celého obdobia kladnú hodnotu, čiže môžeme povedať, že životná úroveň obyvateľov vzrástla.

Tabuľka č. 5

Nominálny rast miezd, reálny rast miezd vo Fínsku, základ predchádzajúci rok

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
INM	2,4	3,5	2,8	4,0	4,5	3,5	4,0	3,8	3,9	2,9	3,4	5,5	3,9
IRM	1,2	2,1	1,6	0,6	1,9	1,9	3,1	3,6	3,0	1,3	0,9	1,4	3,9

Zdroj: Štatistický úrad Fínska, *odhad

Minimálna mzda nie je vo Fínsku stanovená zákonom. Minimálna mzda, ako aj ďalšie platobné podmienky sú vo väčšine sektorov určené v kolektívnej zmluve, ktoré sú až na niektoré výnimky všeobecne záväzné. Zamestnávateľ sa musí pri stanovovaní výšky mzdy a ostatných benefitov riadiť všeobecne platnými podmienkami uvedenými v kolektívnej zmluve.

Dôchodkový systém pozostáva z dvoch súbežne fungujúcich systémov. Zamestnanecký dôchodok je stanovený zákonom a je povinný. Jeho výška závisí od výšky príjmov a od počtu odpracovaných rokov. V prípade, že osoba nemá nárok na zamestnanecký dôchodok, alebo by bol jej dôchodok príliš nízky, uplatňuje sa druhý systém, a to formou národného dôchodku. Dôchodkový vek pre získanie národného dôchodku je 65 rokov, ale môže byť vyplácaný aj skôr vo veku 60 až 64 rokov.

V tabuľke č. 6 uvádzame výšku starobných dôchodkov, ktoré sa každoročne zvyšovali vyšším tempom v porovnaní s rastom cien.

Tabuľka č. 6

Starobné dôchodky vo Fínsku (v Eurách a v parite kúpnej sily)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Dôchodok v Eurách	1609	1675	1742	1828	1884	1972	2064	2139
Medziročný nárast v %		4,1	4,0	4,9	3,1	4,7	4,7	3,6
Dôchodok v PKS	1407	1459	1555	1596	1717	1794	1902	2001
Medziročný nárast v %		3,7	6,6	2,6	7,6	4,5	6,0	5,2

Zdroj: Eurostat, vlastné prepočty

Fínsko patrí medzi krajiny s vysokou životnou úrovňou a príjem ľudí v dôchodkovom veku v porovnaní s príjmom dosahovaným pred odchodom zo zamestnania patrí medzi najvyššie. Pri porovnaní priemernej mesačnej mzdy v priemysle a službách s výškou starobných dôchodkov za rok 2007, tvorili dôchodky 71 % zo mzdy (vyjadrené v Eurách). Občania sa tu dožívajú aj vysokého veku a najďalej si teda penziu užijú.

4.1.2 Vývoj cien a príjmov v Nemecku

Vývoj priemernej miery inflácie v Nemecku za obdobie rokov 1998 až 2009 uvádzame v tabuľke č. 7.

Tabuľka č. 7

Ročná priemerná miera inflácie meraná HICP v Nemecku

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Inflácia	0,6	0,6	1,4	1,9	1,4	1,0	1,8	1,9	1,8	2,3	2,8	0,2

Zdroj: Eurostat

Miera inflácie bola ešte nižšia ako vo Fínsku, priemer za celé uvedené obdobie bol necelých 1,5 %. V náraste cien medziročne nenastali žiadne podstatné zmeny, len v roku 2009, kedy bola inflácia najnižšia (0,2 %), nastal výraznejší rozdiel oproti predošlému roku (2,8 %).

Pri pohľade na cenový vývoj jednotlivých zložiek spotrebného koša od roku 1998 vynikajú len tri dvojčiferné čísla. Prvým z nich je nárast položky zdravie v roku 2004 o 19 %, druhým je pokles výdavkov na telekomunikačné služby o 11 % v roku 2000, pričom klesajúci

trend pokračuje až do roku 2009. Tretím dvojciferným číslom bol rast výdavkom na vzdelanie o 22 % v roku 2007, pričom o dva roky neskôr to bol už pokles o 4 %. Z položiek zabezpečujúcich základné potreby rástli ceny bývania energií v priemere o 2,3 % ročne, minimálny nárast o osem stotín percenta bol v roku 2009. Ceny potravín rástli najviac v roku 2001 (4,5 %) a 2008 (5,3 %), v roku 2009 klesli o 1,3 %. Ceny oblečenia, obuvi a vybavenia domácností striedavo rástli alebo klesali miernym tempom.

Vývoj priemerných hrubých miezd v priemysle a službách v Nemecku za jedenásťročné obdobie je zaznamenaný v tabuľke č. 8.

Tabuľka č. 8.

Priemerná hrubá mzda v priemysle a službách v Nemecku (v Eurách)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Mzda	2924	2953	3019	2867	2933	3033	3100	3175	3225	3280	3350
% nárast		1,0	2,2	-5,0	2,3	3,4	2,2	2,4	1,6	1,7	2,1

Zdroj: Eurostat a vlastné prepočty, vypočítané z ročných miezd, zaokrúhlené

Nominálne mzdy v Nemecku sa s výnimkou roka 2000 mierne zvyšovali. Pri porovnaní údajov o raste miezd s rastom cien v rokoch 1998 až 2008, bol rast cien vyšší v rokoch 2000 a 2005 a o jednu desatinu percenta aj v roku 2006. Na základe porovnania týchto údajov, životná úroveň ľudí pracujúcich v priemysle a v službách v uvedených rokoch nezaznamenala pozitívny vývoj. Údaje o vývoji reálnej mzdy z nemeckého štatistického úradu sa nám nepodarilo získať.

Tak ako Fínsko, aj Nemecko patrí medzi tie európske krajiny, ktoré nemajú plošne zavedenú minimálnu mzdu vzťahujúcu sa na všetkých zamestnancov. V Nemecku sú pre jednotlivé odvetia v rámci procesu kolektívneho vyjednávania stanovené minimálne mzdové tarify. Pri stanovení najnižšieho možného ohodnotenia zamestnanca sa v jednotlivých odvetviach uplatňujú príslušné tarifné zmluvy. Tieto kolektívne zmluvy pokrývajú približne 67 % zamestnancov.²⁹

²⁹ <http://www.iness.sk/modules.php?name=News&file=article&sid=1217> [cit.2010-03-05]

Nemecký dôchodkový systém je ohrozený zhoršujúcou sa demografickou situáciou v krajine a starnutím obyvateľstva. Vek odchodu do dôchodku sa bude do roku 2029 postupne zvyšovať na 67 rokov namiesto súčasných 65 rokov. Nárok na dôchodok a výška dôchodku je určená na základe druhu a dĺžky poistenia. Výška dôchodku je určená buď prostredníctvom tarifných zmlúv alebo na základe individuálnej dohody, pričom maximálna výška dôchodku nie je stanovená. Pri vypočítavaní výšky dôchodku existujú regionálne rozdiely. Hoci penzisti vo východnom Nemecku prispievajú menej ako ľudia v západnej časti krajiny, ich dôchodky sú vyššie. Podľa správy Kolínskeho hospodárskeho inštitútu bol rozdiel za rok 2009 v priemere 18,7 %. Prepočítavací mechanizmus, ktorý je príčinou tohto stavu, bol prijatý po zjednotení Nemecka s cieľom zblížiť životnú úroveň v oboch častiach krajiny.

Z tabuľky č. 9 môžeme vidieť tendenciu k nižšiemu nárastu dôchodkov, v roku 2007 dokonca medziročne poklesli o 0,3 %. Po prepočítaní dôchodkov podľa parity kúpnej sily však dôchodky rástli vyšším tempom ako v nominálnom vyjadrení, a to aj v roku 2007.

Tabuľka č. 9

Starobné dôchodky v Nemecku (v Eurách a v parite kúpnej sily)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Dôchodok v Eurách	2096	2148	2201	2246	2275	2298	2325	2317
Medziročná nárast v %		2,5	2,5	2,0	1,3	1,0	1,2	-0,3
Dôchodok v PKS	1885	1966	2058	2162	2267	2385	2448	2484
Medziročná nárast v %		4,3	4,7	5,1	4,9	5,2	2,6	1,5

Zdroj: Eurostat, vlastné prepočty

Keď porovnáme výšku dôchodkov z hľadiska ich podielu na priemernej mzde, dosahuje Nemecko vysoké hodnoty. V roku 2007 bola výška priemerného dôchodku 69,2 % z priemernej mzdy, no táto proporcia má klesajúci trend. V roku 2000 dôchodok totiž predstavoval 73 % z priemernej mzdy. Vzhľadom na demografickú situáciu v krajine je možné, že tento trend bude pokračovať.

4.1.3 Vývoj cien a príjmov v Českej republike

Vývoj priemernej miery inflácie v Českej republike za obdobie rokov 1998 až 2009 uvádzame v nasledujúcej tabuľke č. 10.

Tabuľka č. 10

Ročná priemerná miera inflácie meraná HICP v ČR

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Inflácia	9,7	1,8	3,9	4,5	1,4	-0,1	2,6	1,6	2,1	3,0	6,3	0,6

Zdroj: Eurostat

V Českej republike ceny rástli najvyšším tempom na začiatku sledovaného obdobia v roku 1998, neskôr sa tempo zvyšovania zmiernovalo a v roku 2003 ceny dokonca poklesli o jednu desatinu percenta. V ďalších rokoch rástli ceny pomalšie, najmenej v roku 2009, kedy bola nameraná hodnota inflácie len 0,6 % v porovnaní s predošlým rokom, kedy dosiahla hodnotu 6,3 %.

České domácnosti na nákup oblečenia a obuvi minú menej peňazí ako v minulosti, nakoľko cena tejto položky spotrebného koša dlhodobo klesá už od roku 2000. Nábytok a vybavenie domácnosti výraznejšie zdraželi v roku 1998, a to o 5,6 %, nasledujúci rok to už boli len necelé dve percentá a v ďalších rokoch ceny týchto tovarov klesali, alebo sa zvyšovali len mierne. Naopak, pri ostatných položkách zabezpečujúcich základné potreby si museli spotrebitelia priplatiť. Výrazný rast cien sa prejavil v položke zdravie, a to najmä v roku 1998 o 12,5 % a v roku 2008 o takmer 31 %. Smerom hore sa pohybovali i ceny spojené s bývaním a energiami, pričom najvýraznejšie zdražovanie sa domácností dotklo v rokoch 1998, 2001 a 2008. Ceny potravín počas sledovaného obdobia rástli aj klesali.

Ceny položiek spájajúcich sa s trávením voľného času sa tiež mierne zvyšovali, najmenej rástli ceny tovarov a služieb spojených s rekreáciou a kultúrou, v rokoch 2003 a 2009 dokonca mierne poklesli.

Údaje o výške hrubej mzdy v priemysle a v službách, boli na Eurostate za Českú republiku dostupné len za roky 2002 až 2006, uvádzame ich v tabuľke č. 11.

Tabuľka č. 11

Priemerná hrubá mzda v priemysle a službách v ČR (v Eurách)

	2002	2003	2004	2005	2006
Mzda	501	511	547	617	690
% nárast		2,0	7,0	12,7	11,9

Zdroj: Eurostat a vlastné prepočty, vypočítané z ročných miezd, zaokrúhlené

Pri porovnaní rastu cien a nominálnych miezd v rokoch 2003 až 2006, sa mzdy zvyšovali vyšším tempom. Porovnanie indexov nominálnych miezd a indexov reálnych miezd za roky 2001 až 2008 uvádzame podľa Českého štatistického úradu v tabuľke č. 12.

Tabuľka č. 12

Nominálny rast miezd, reálny rast miezd v ČR, základ predchádzajúci rok

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
INM	108,8	108,0	105,8	106,3	105,0	106,6	107,2	108,3
IRM	103,9	106,1	105,7	103,4	103,0	104,0	104,3	101,9

Zdroj: Štatistický úrad Českej republiky

V Českej republike je výška minimálnej mzdy, čiže najnižšej novej hranice ohodnotenia od zamestnávateľa, upravená zákonníkom práce. K 1. 1. 2010 bola výška minimálnej mzdy 8 000 CZK, pričom táto suma je rovnaká od januára 2007. Minimálna mzda dosahuje 30 % z priemernej mzdy v národnom hospodárstve. Za minimálnu mzdu v Česku však pracuje približne len jedno percento zamestnancov.³⁰

V roku 1995 sa uskutočnila reforma v priebežne financovanom dôchodkovom systéme Českej republiky. Bol vytvorený fondový systém, do ktorého sa môžu obyvatelia zapojiť na báze dobrovoľnosti. V rámci reformy bola modernizovaná administratíva, ale univerzálnosť nebola dosiahnutá, ozbrojené zložky majú vlastné schémy dôchodkového poistenia.

³⁰ <http://www.finance.cz/zpravy/finance/250365/> [cit.2010-03-08]

Dôchodkový vek bol zvyšovaný o 2 mesiace ročne a v roku 2006 dosiahol 62 rokov pre mužov a 57 až 61 rokov pre ženy, pričom u žien bol zachovaný princíp odchodu do dôchodku podľa počtu vychovaných detí. Vďaka doterajšiemu vývoju sa zachovalo takmer úplné krytie obyvateľstva dôchodkovým systémom. Problémom je rastúci počet obyvateľstva v dôchodkovom veku. V roku 2004 bola legislatívne obmedzená možnosť predčasného odchodu do starobného dôchodku. Predpokladá sa ďalšie zvyšovanie dôchodkového veku.³¹

Tabuľka č. 13

Starobné dôchodky v ČR (v eurách a v parite kúpnej sily)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Dôchodok v Eurách	375	398	470	475	488	562	616	667
Medziročný nárast v %		6,1	18,1	1,1	2,7	15,2	9,6	8,3
Dôchodok v PKS	817	850	909	954	993	1068	1129	1236
Medziročný nárast v %		4,0	6,9	5,0	4,1	7,6	5,7	9,5

Zdroj: Eurostat, vlastné prepočty

V Českej republike je výška dôchodkov v parite kúpnej sily pochopiteľne nižšia ako vo Fínsku a v Nemecku, ale v porovnaní s Maďarskom a Slovenskom si môžu českí dôchodcovia dovoliť nakúpiť viac statkov. Podľa tlačovej správy Ministerstva práce a sociálnych vecí, priemer vyplácaného starobného dôchodku k priemernej mzde v roku 2009 bola na úrovni 40,2 %.³²

³¹ <http://www.socpoist.sk/dochodkove-systemy-v-niektorych-statoch-europy/16895s> [cit.2010-03-03]

³² <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5715/22092008c.pdf> [cit.2010-03-03]

4.1.4 Vývoj cien a príjmov v Maďarsku

Vývoj priemernej miery inflácie v Maďarsku za roky 1998 až 2009 uvádzame v tabuľke č. 14.

Tabuľka č. 14

Ročná priemerná miera inflácie meraná HICP v Maďarsku

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Inflácia	14,2	10,0	10,0	9,1	5,2	4,7	6,8	3,5	4,0	7,9	6,0	4,0

Zdroj: Eurostat

V Maďarsku bola inflácia vyššia ako v predošlých uvedených krajinách. Ceny rástli najviac na začiatku sledovaného obdobia počas prvých štyroch rokov.

Pri nakupovaní potravín mohli maďarské domácnosti počas celého sledovaného obdobia pociťovať nárast cien, a to najviac v rokoch 1998, 2001, 2007 a 2008, kedy tempá rastu dosiahli dvojciferné čísla od hodnoty 10,4 % v roku 2008 po 13,8 % v roku 1998. Ceny oblečenia a obuvi sa od roku 2000 zvyšovali len mierne a v roku 2006 dokonca medziročne poklesli o šesť desiatín percenta. Ďalšou položkou, na ktorú si museli domácnosti vyčleniť viac prostriedkov zo svojho rozpočtu, boli výdavky na bývanie a energie, ktorých ceny v sledovanom období rástli v priemere o 10,6 %, pričom najviac to bolo v rokoch 1998 a 2007 – viac ako 17 percentný nárast. Oblečenie a obuv patrí k položkám, ktorých cena postupom času rástla pomalším tempom. Domácnosti sa tiež museli vyrovnávať s pomerne vysokým rastom cien výdavkov na zdravie, najvyšší medziročný vzostup cien bol v roku 2007, kedy sa oproti predošlému roku zvýšili o 20,2 %. Podobným, alebo rýchlejšim tempom ako priemerná inflácia sa vyvíjal i rast cien položiek voľného času, najmä výdavky spojené s návštevou reštaurácií a hotelov a výdavky na vzdelanie.

V rokoch 1998 a 1999 bolo zaznamenané viac ako dvadsaťpercentné zvyšovanie cien položky komunikácia, následne sa rast cien spomalil alebo dokonca klesal (v rokoch 2006 a 2007 medziročný pokles cien tejto položky o viac ako 3 %).

Pri porovnaní výšky priemernej ročnej inflácie s údajmi o raste priemerných hrubých miezd v priemysle a v službách (tabuľka č. 15) zistíme, že ceny rástli vyšším tempom v rokoch 1998, 1999 a 2006.

Tabuľka č. 15

Priemerná hrubá mzda v priemysle a službách v Maďarsku (v Eurách)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Mzda	295	307	314	348	408	487	537	593	650	655	746
% nárast		4,0	2,3	10,7	17,4	19,3	10,3	10,4	9,5	0,9	13,8

Zdroj: Eurostat, prepočítané z ročných miezd, zaokrúhlené

Údaje z národného štatistického úradu sú však rozdielne, poukazujú na záporný rast reálnych miezd v rokoch 2004 a 2007, ako to môžeme vidieť z tabuľky č. 16.

Tabuľka č. 16

Nominálny rast miezd, reálny rast miezd v Maďarsku, základ predchádzajúci rok

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
INM	118,4	112,7	111,4	116,2	119,6	114,3	105,6	110,1	107,6	103,0	106,8
IRM	103,6	102,5	101,5	106,4	113,6	109,2	98,9	106,3	103,6	95,4	100,7

Zdroj: Štatistický úrad Maďarska

Maďarský štatistický úrad udáva, že v januári 2008 bola minimálna mzda vo výške 35 % z priemernej mzdy v národnom hospodárstve.

Maďarsko bolo medzi prvými krajinami, ktoré realizovali reformu dôchodkového systému, zavedený bol viacpilierový systém. V rokoch 1996 a 1997 sa uskutočnili reformné kroky: predĺženie veku odchodu do dôchodku, zavedenie kapitalizácie do financovania dôchodkového poistenia a tiež nový spôsob výpočtu dôchodkov, ktorý sa začne uplatňovať po roku 2013. Od roku 1998 bol zavedený trojpilierový dôchodkový systém, ktorý podobne ako na Slovensku pozostáva z povinných sociálnych platieb, povinných platieb do súkromných dôchodkových fondov a možnosti dobrovoľného dôchodkového pripoistenia. Vek odchodu do dôchodku sa zvýšil na 62 rokov pre mužov i pre ženy. Predtým odchádzali ženy do dôchodku vo veku 55 rokov a muži vo veku 60 rokov. Nový dôchodkový vek bol zavádzaný postupne,

muži dosiahli túto hranicu v roku 2000, ženy v roku 2009. Možnosť odchodu do predčasného dôchodku je sprevádzaná redukciou dôchodku zo sociálneho poistenia a dôchodca musí dosiahnuť vek aspoň 59 rokov. Od roku 1998 sa miera nahradenia mzdy dôchodkom znížila zo 65,1 % na 56,8%.

Tabuľka č. 17

Starobné dôchodky v Maďarsku (v Eurách a v parite kúpnej sily)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Dôchodky v Eurách	291	310	364	379	402	432	426	462
Medziročný nárast v %		6,5	17,4	4,1	6,1	7,5	-1,4	8,5
Dôchodky v PKS	610	668	737	786	823	883	937	994
Medziročný nárast v %		9,5	10,3	6,6	4,7	7,3	6,1	6,1

Zdroj: Eurostat

Z tabuľky č. 17 je zrejмый rast dôchodkov. Pri porovnaní medziročného vývoja dôchodkov v nominálnom vyjadrení však zistíme, že okrem rokov 2002 a 2005 rast cien prevyšil rast starobných dôchodkov. Keď porovnáme vývoj cien s vývojom dôchodkov v PKS, rástli ceny rýchlejšie len v roku 2004.

4.1.5 Vývoj cien a príjmov na Slovensku

Vývoj priemernej miery inflácie na Slovensku v období rokov 1998 až 2009 je zaznamenaný v tabuľke č. 18.

Tabuľka č. 18

Ročná priemerná miera inflácie meraná HICP na Slovensku

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
SR	6,7	10,4	12,2	7,2	3,5	8,4	7,5	2,8	4,3	1,9	3,9	0,9

Zdroj: Eurostat

Priemerná miera inflácie na Slovensku v sledovanom období bola 5,8 %, jej rast bol podobne ako v Maďarsku najvyšší na začiatku sledovaného obdobia, kedy v rokoch 1999

a 2000 dosiahla viac ako desať percentný rast. V roku 2009 naopak rástli ceny najpomalšie o 0,9 %.

Pri detailnejšom pohľade na indexy spotrebiteľských cien jednotlivých zložiek spotrebného koša môžeme na prvé miesto v raste cien zaradiť položku bývanie a energie. Priemerný rast cien v rokoch 1998 až 2009 bol 13,9 %, pričom spotrebiteľia sa museli vyrovnáť s najväčším zdražením presahujúcim až 30 % v rokoch 1999 a 2000. Na druhé miesto môžeme zaradiť položku zdravie, kde sa ceny zvyšovali v priemere o 7,6 % ročne. Pri potravinách bol maximálny nárast cien v roku 2008 o 7 %, ale hneď nasledujúci rok sa ceny potravín znížili o 3,8 %. Ceny oblečenia a obuvi sa tiež mierne zvyšovali, ale v roku 2004 došlo k výraznejšiemu spomaleniu rastu cien týchto tovarov, v ďalších rokoch ceny oblečenia a obuvi mierne klesali alebo rástli pomalým tempom. Pri kupovaní nábytku a zariadenia do domácnosti nemuseli Slováci od roku 2001 čeliť výraznejšiemu zdražovaniu, dokonca sa mohli potešiť miernemu zlacňovaniu.

Veľké výkyvy v pohybe cien boli v položke komunikácia, kde v rokoch 1998 až 2002 ceny rástli vysokým tempom, maximum bolo 41 % v roku 1998. Potom sa rast cien na dva roky výrazne spomalil a v rokoch 2005 až 2008 dokonca mierne klesal.

Pri trávení voľného času si museli Slováci priplatiť za návštevu hotelov a reštaurácií v priemere o šesť a pol percenta ročne. Rast cien položky vzdelávanie bol priemerne o sedem a pol percenta ročne, čo bolo podmienené i vysokým zvýšením cien v roku 2005, až o 30 %. Pomalšie rástli ceny v položke rekreácia a kultúra, kde bol v roku 2009 zaznamenaný pokles o štvrtinu percenta.

V tabuľke č. 19 uvádzame výšku miezd v národnom hospodárstve podľa Štatistického úradu Slovenskej republiky, ako aj medziročné tempá rastu. Keď tieto údaje porovnáme s rastom cien, zistíme, že v rokoch 1998, 1999, 2001 a 2003 rast cien predbehol rast miezd v národnom hospodárstve.

Tabuľka č. 19

Priemerná hrubá mzda v národnom hospodárstve na Slovensku (v Eurách)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Mzda	379	410	448	477	525	573	623	669	723	745
% nárast		7,6	8,5	6,1	9,1	8,4	8,0	6,9	7,5	3,0

Zdroj: Štatistický úrad SR, zaokrúhlené

Pre úplnosť uvádzame aj indexy reálnych miezd, ktoré zverejňuje Štatistický úrad SR, podľa ktorých mzdy Slovákov reálne klesli v rokoch 1999, 2000 a 2003.

Tabuľka č. 20

Nominálny rast miezd, reálny rast miezd na Slovensku

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
INM	109,6	107,2	106,5	108,2	109,3	106,3	110,2	109,2	108,0	107,2	108,1	103,0
IRM	102,7	96,9	95,1	101,0	105,8	98,0	102,5	106,3	103,3	104,3	103,3	101,4

Zdroj: Štatistický úrad SR

Podľa údajov, ktoré zverejnil Eurostat, Slovensko malo v roku 2007 tretiu najvyššiu minimálnu mzdu v EÚ, a to v hodnote 46,6 % z priemernej mzdy. Vyššiu minimálnu mzdu malo iba Luxembursko (50,5 %) a Malta (52 %).³³ V nominálnom vyjadrení patrí minimálna mzda k jednej z najnižších v EÚ, ale v pomere k priemernej mzde máme vysokú minimálnu mzdu v porovnaní s krajinami EÚ 27. K januáru 2009 malo 20 z 27 štátov EÚ legislatívne upravené stanovenie minimálnej mzdy. Slovenská minimálna mzda je momentálne 307,70 Eur (2010).

³³ <http://www.iz.sk/sk/stanoviska/minimalna-mzda-slovensko-eu-2009> [cit.2010-03-04]

Tabuľka č. 21

Starobné dôchodky na Slovensku (v Eurách a v parite kúpnej sily)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Dôchodky v Eurách	222	228	247	262	283	313	333	390
Medziročný nárast v %		2,7	8,3	6,1	8,0	10,6	6,4	17,1
Dôchodky v PKS	521	569	617	636	688	757	809	879
Medziročný nárast v %		9,2	8,4	3,1	8,2	10,0	6,9	8,7

Zdroj: Eurostat, vlastné prepočty

Výška starobných dôchodkov sa každoročne zvyšovala, aj keď porovnanie vývoja cien s vývojom nominálneho rastu dôchodkov ukazuje, že v rokoch 2001 a 2003 rástli ceny vyšším tempom ako dôchodky, pričom v roku 2003 bol rast cien vyšší aj v porovnaní s rastom dôchodkov v PKS. Priemerná výška dôchodku sa pohybuje vo výške viac ako 40 % z priemernej mzdy, v roku 2008 to bolo 43 %.

4.2 Analýza kvality života vo vybraných krajinách vo vzťahu k spotrebe

Dôležitou zložkou a reálnou súčasťou kvality života populácie je spotreba domácnosti, v ktorej sa odzrkadľuje materiálna úroveň každodenného spôsobu života či už rodiny, alebo jednotlivcov. Okrem ekonomických faktorov zachytáva spotreba aj neekonomické vplyvy, ktoré môžu významnou mierou spotrebu domácností ovplyvňovať. Z krátkodobého hľadiska je spotreba podmienená hlavne vývojom príjmov domácností a vývojom cien statkov a služieb. Z dlhodobého hľadiska je spotreba ovplyvnená demografickým vývojom a zabudovanými spotrebiteľskými tradíciami a zvyklosťami krajiny.

Pre hodnotenie kvality života vo vzťahu k spotrebe sme postupovali v súlade s klasifikáciou COICOP (Klasifikácia individuálnej spotreby podľa účelu), ktorá člení univerzálny spotrebný koš na 12 oblastí a vyčísluje ich percentuálny podiel na výdavkoch domácností. Pre zabezpečenie vzájomnej porovnateľnosti jednotlivých krajín sme použili dostupné údaje o štruktúre spotreby z Eurostatu.³⁴ Aby sme mohli lepšie posúdiť zmeny v štruktúre reálnej spotreby, rozdelili sme tieto oblasti do troch kategórií podľa základných sfér spôsobu života.³⁵

1. Výdavky na mimopracovný čas:

- jedlo a nealkoholické nápoje
- alkoholické nápoje a tabak
- odievanie a obuv
- bývanie, voda, elektrina, plyn
- nábytok a vybavenie domácnosti
- zdravie

---

³⁴ Poznámka: Pri práci z údajmi Eurostatu o štruktúre spotreby v jednotlivých krajinách sme zistili, že súčet percentuálnych podielov jednotlivých zložiek spotrebného koša sa vždy nerovná 100 %. V niektorých prípadoch boli rozdiely v rozmedzí od 0,1 % do 0,4 %. Tieto rozdiely boli zrejme spôsobené zaokrúhľovaním, ktoré Eurostat použil.

³⁵ LALUHA, I. 2008. K modernizácii kvality života populácie SR v kontexte Európskych súvislostí, In *Hospodárska a sociálna politika EÚ III. - aktuálne otázky* [CD-ROM]. Bratislava: NHF EU v Bratislave, 2008, s. 1-6. ISBN 978-80-225-2553-4

Výdavky na mimopracovný čas vyjadrujú finančnú náročnosť uspokojovania základných a reprodukčných potrieb.

2. Výdavky na voľný čas:

- rekreácia a kultúra
- vzdelanie
- reštaurácie a hotely

Obsahová náplň týchto výdavkov na voľný čas, ako aj finančné možnosti sú významným ukazovateľom úrovne kvality života. Aktivity voľného času prispievajú k sebazdokonaľovaniu človeka, pomáhajú relaxovať.

3. Prierezové výdavky:

- doprava
- komunikácia (komunikačné služby)
- ostatné tovary a služby

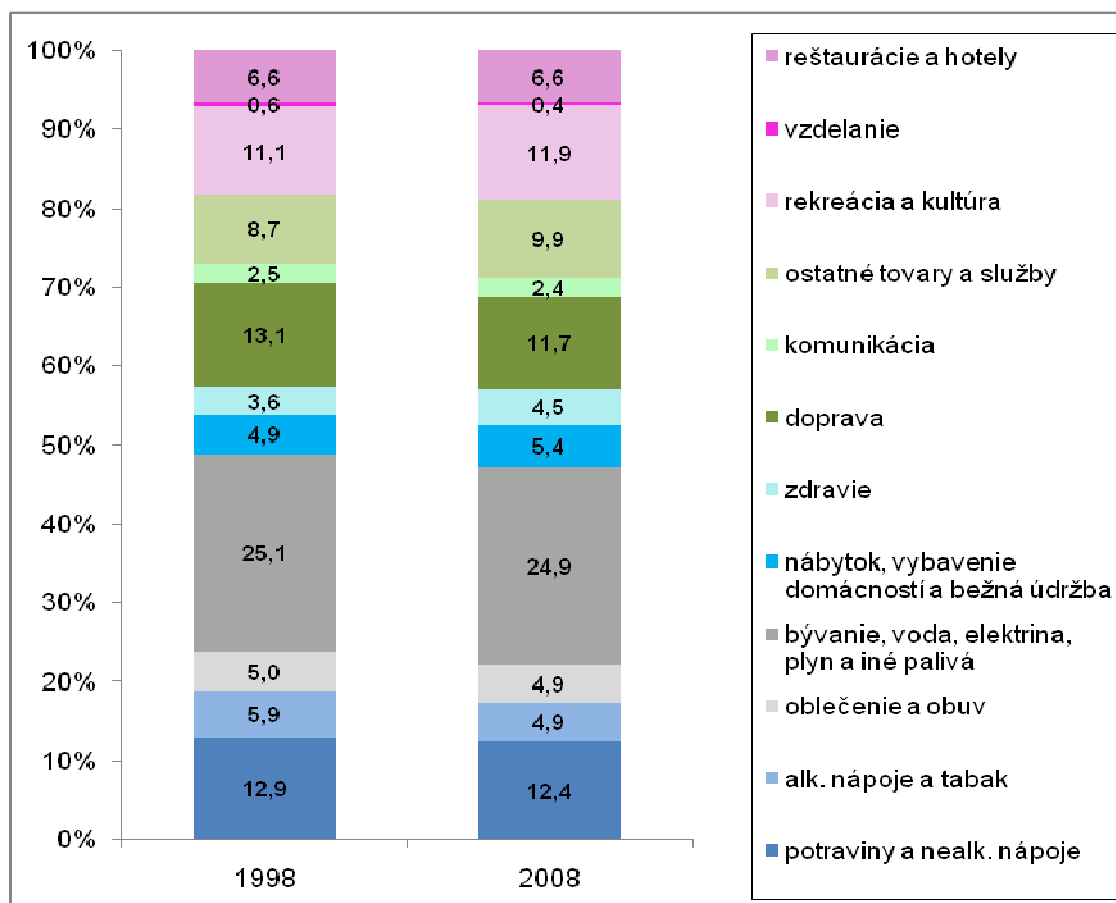
Prierezové výdavky vznikajú v súvislosti s činnosťami, ktoré sa prelínajú s ostatnými sférami života. Vypovedajú okrem iného aj o modernizácii spôsobu života, zahŕňajú výdavky na komodity, ktoré majú charakter luxusných statkov a služieb. Všeobecne platí, že ich podiel rastie s rastom príjmov domácností.

4.2.1 Kvalita života vo Fínsku

V celosvetových porovnaníach patrí Fínsko medzi krajiny s vysokou životnou úrovňou a výkonnou ekonomikou. HDP na obyvateľa, vyjadrený v parite kúpnej sily (PKS) bol v roku 2008 vo výške 29 300. Konečná spotreba domácností v roku 1998 bola 9 400 v PKS na obyvateľa a v roku 2008 to bolo 14 600. Fínsko má z krajín Európskej únie najväčšie percento vysokoškolsky vzdelaných ľudí a patrí medzi krajiny s najväčšími investíciami do vedy. V nasledujúcom grafe uvádzame štruktúru výdavkov domácností vo Fínsku.

Graf č. 2

Štruktúra výdavkov fínskych domácností v roku 1998 a v roku 2008

Zdroj: Eurostat

V štruktúre výdavkov domácností Fínska v roku 2008 dominovali výdavky na mimopracovný čas, t. j. na uspokojovanie prevažne základných potrieb (57 %). Náklady na

bývanie a energie sú najväčšou položkou v rámci výdavkov na mimopracovný čas, ako aj celkových výdavkov. Pohltia štvrtinu príjmu domácnosti. Na jedlo, alkoholické nápoje a tabak vynaložia domácnosti 17,3 % zo svojho rozpočtu, potom idú peniaze na oblečenie a obuv (4,9 %), nábytok a vybavenie domácností (5,4 %) a zdravie (4,5 %).

Prierezové výdavky tvoria 24 %, z ktorých väčšina peňazí ide na dopravu (11,7 % z celkových výdavkov). Na voľný čas fínske domácnosti minú 18,9 % svojich výdavkov, najviac na rekreáciu a kultúru, potom na reštaurácie a nakoniec na vzdelanie.

Pri porovnaní štruktúry výdavkov s rokom 1998 nenastali významné zmeny, pozitívny je pokles výdavkov na jedlo, alkoholické nápoje a výdavkov spojených s bývaním. Tento pokles vo sfére mimopracovného času bol však do istej miery kompenzovaný rastom výdavkov na zariadenie domácností a zdravie, takže v konečnom dôsledku sa výdavky na mimopracovný čas znížili o štyri desatiny percenta. Výdavky na voľný čas posilnili svoje zastúpenie o viac ako polovicu percenta z 18,3 % na 18,9 %.

Kôli vysokým daniam sú ceny spotrebných tovarov vyššie ako v iných európskych krajinách. Cenová úroveň oblečenia je priemerne o 10 % vyššia a úroveň cien obuvi je o 20 % vyššia ako priemer v EÚ (2006). Strava je o 20 % drahšia ako je priemer EÚ (2007). Úroveň cien vo Fínsku je však nižšia ako je priemer v iných severských krajinách. Za služby sa vo Fínsku platí o 27 % viac ako je priemer v celej EÚ (2006). V porovnaní s cenovou hladinou služieb v severských krajinách však služby vo Fínsku nie sú veľmi drahé.³⁶

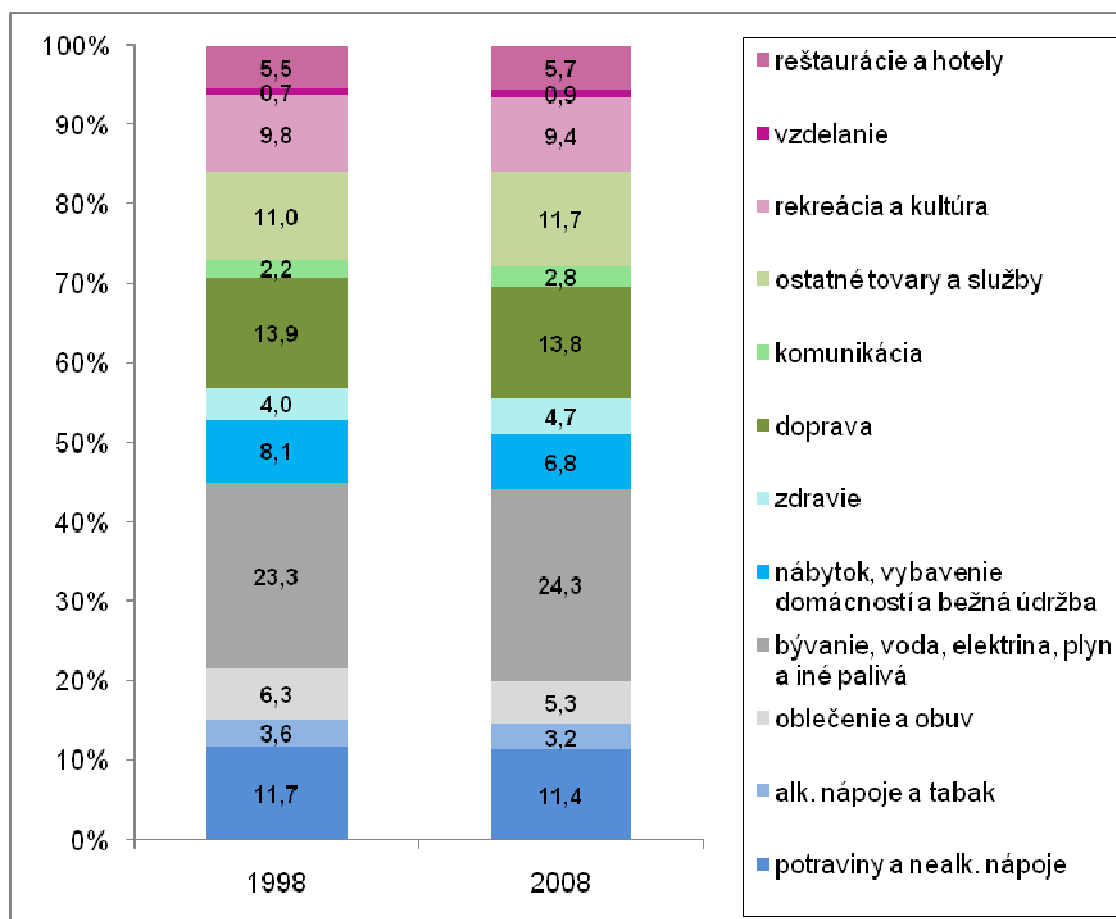
³⁶ <http://www.eures.sk> [cit.2010-03-08]

4.2.2 Kvalita života v Nemecku

V Nemecku HDP na obyvateľa, vyjadrený v PKS v roku 2008 dosiahol hodnotu 29 300, čo je o 300 menej ako vo Fínsku. Konečná spotreba domácností v tom istom roku bola 15 500 v PKS na obyvateľa, údaj spreď desiatich rokov hovorí o 11 400 v PKS na obyvateľa. Porovnanie, ako sa vyvíjala štruktúra výdavkov nemeckých domácností v roku 1998 a 2008, uvádzame v nasledujúcom grafe č. 3.

Graf č. 3

Štruktúra výdavkov nemeckých domácností v roku 1998 a v roku 2008

Zdroj: Eurostat

Výdavky na mimopracovný čas prevládali i v štruktúre výdavkov nemeckých domácností s celkovým podielom 55,7 % v roku 2008. V sfére mimopracovného času

v porovnaní s rokom 1998 podiel výdavkov spojených s bývaním vzrástol o jedno percento, podiel výdavkov na zdravie sa zvýšil o sedem desatín percenta. Podiel ostatných položiek mimopracovnej sféry sa mierne znížil a nemecké domácnosti vynaložili v porovnaní s rokom 1998 o 1,3 % menej svojich príjmov na zabezpečenie základných potrieb.

To, čo nemecké domácnosti ušetrili na výdavkoch spojených s mimopracovným časom, sa prejavilo vo zvýšení prierezových výdavkov, takže podiel výdavkov na voľný čas ostal nezmenený (16 %).

Hoci v Nemecku pohltia náklady spojené s bývaním takmer štvrtinu príjmu domácností, zaujímavá je v tejto súvislosti skutočnosť, že takmer polovica Nemcov býva v prenajatých bytoch alebo domoch. Podľa štatistických údajov Eurostatu za rok 2006, 46 % nemeckých domácností žilo v prenajatej nehnuteľnosti. Pre porovnanie, vo Fínsku to bolo 26 %, v Českej republike 23 %, na Slovensku 10 %, a napokon v Maďarsku 7 %.

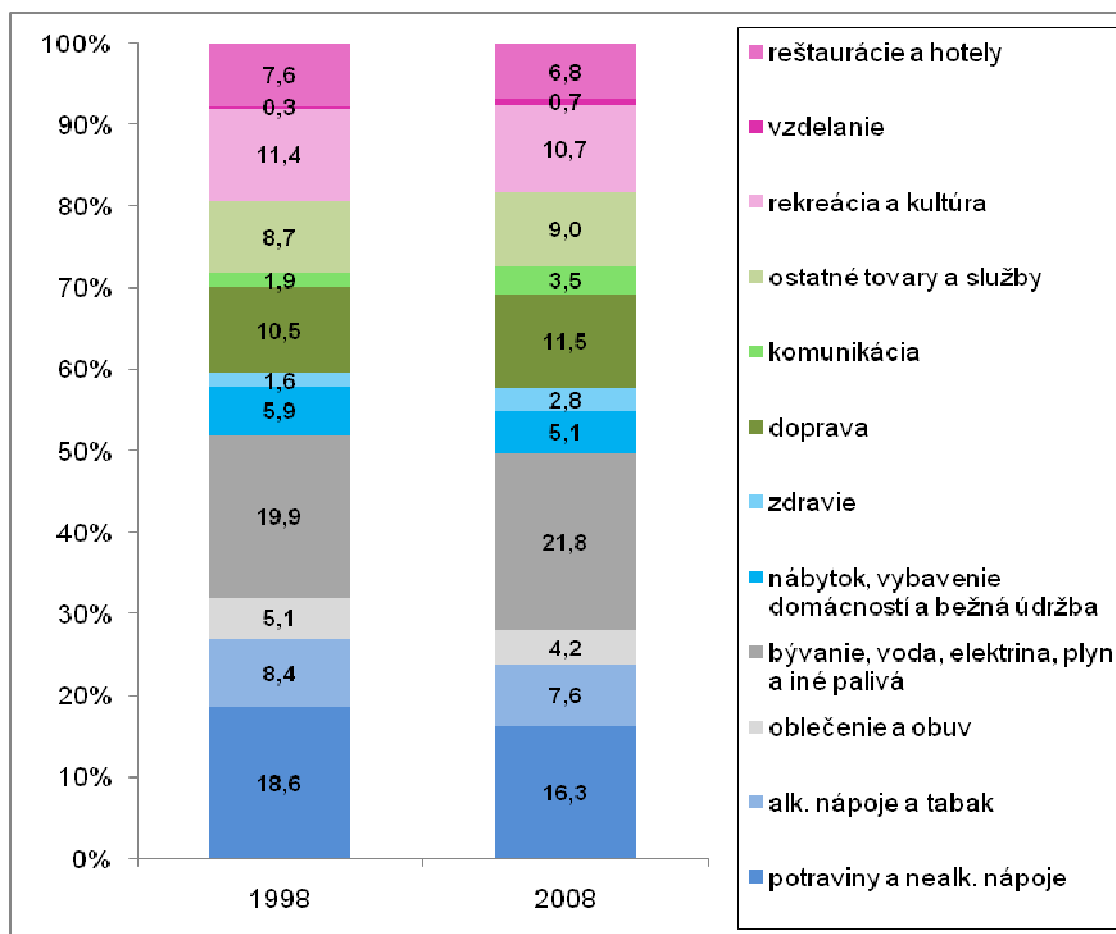
Nemecko má v porovnaní s ostatnými krajinami najnižší priemerný počet osôb žijúcich v jednej domácnosti, a to 2,1. Na Slovensku spolu v jednej domácnosti žije priemerne 2,9 osôb, v Maďarsku je to 2,6, v Čechách 2,5 a vo Fínsku 2,2.

4.2.2 Kvalita života v Českej republike

V porovnaní s krajinami vyšeegrádskej štvorky má ČR najvýkonnejšiu ekonomiku a najvyššiu životnú úroveň. HDP v PKS na obyvateľa dosiahol v Českej republike v roku 2008 hodnotu 20 200, čo je takmer 69 % v porovnaní s Fínskom. Konečná spotreba domácností bola v tom istom roku 10 300 v PKS na obyvateľa, čo je v porovnaní s rokom 1998 nárast o takmer 37 %. V grafe č. 4 uvádzame štruktúru výdavkov domácností.

Graf č. 4

Štruktúra výdavkov českých domácností v roku 1998 a v roku 2008

Zdroj: Eurostat

Dominantná časť príjmu minú Česi na potraviny a výdavky na bývanie a energie. Na tieto dve položky vynaložia viac ako tretinu svojich príjmov. V porovnaní s rokom 1998, sa

v roku 2008 znížil podiel výdavkov na potraviny o viac ako dve percentá, ale zvýšil sa podiel výdavkov na bývanie o takmer dve percentá. Pomerne vysokým percentom sú zastúpené i výdavky na alkohol a tabak, v porovnaní napríklad s Nemeckom je to viac o 4,4 % (viac ako dvojnásobok v roku 2008). Pozitívny je však mierny pokles týchto výdavkov. V porovnaní s rokom 1998 minú Česi takmer o jedno percento menej na oblečenie a obuv. V roku 2008 domácnosti v Čechách minuli 57,8 % svojich príjmov na uspokojenie základných potrieb, čo je pokles o 1,7 % v porovnaní s rokom 1998.

V prierezových výdavkoch, ktoré v roku 2008 tvorili 24 % z celkových výdavkov, sa zvýšilo zastúpenie všetkých troch položiek, najviac položiek komunikácie a doprava. Celkovo sa oproti obdobiu pred desiatimi rokmi zvýšilo zastúpenie prierezových výdavkov o 2,9 %.

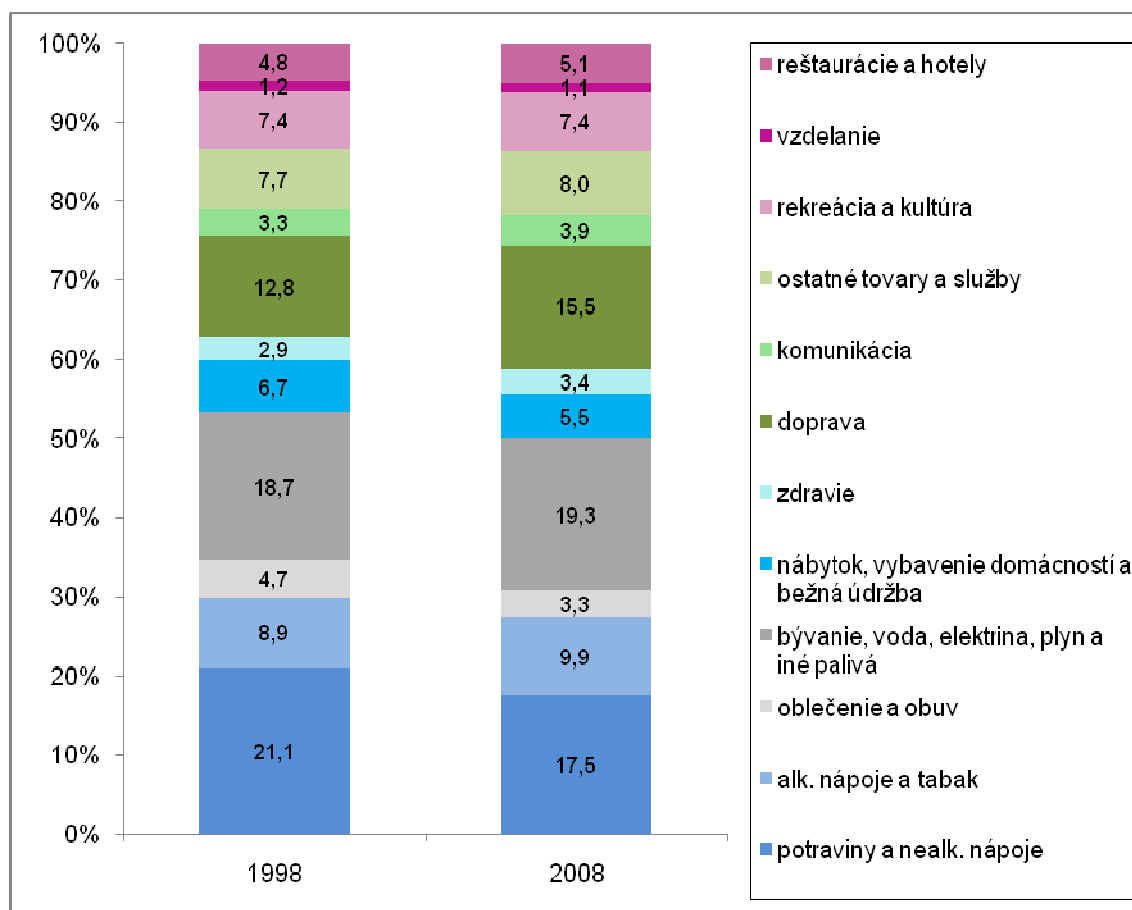
Z grafu č. 4 vidíme, že Česi oproti roku 1998 menej peňazí zo svojho rozpočtu vynaložia na rekreáciu a kultúru a menej si doprajú aj v oblasti návštevy reštaurácií a hotelov. Na voľný čas mívajú české domácnosti 18,2 % svojich príjmov, čo je pokles o deväť desiatin percenta oproti roku 1998.

4.2.2 Kvalita života v Maďarsku

V Maďarsku bolo v roku 2008 HDP na obyvateľa v PKS 16 100, čo je necelých 55% v porovnaní s Fínskom. Pri porovnaní z Českou republikou je to o 20 % menej. Konečná spotreba domácností v roku 1998 bola 5 000 v PKS na obyvateľa a v roku 2008 to bolo 8 700, čo je nárast o 57 %. Nasledujúci graf č. 5 udáva prehľad o konečnej spotrebe domácností v Maďarsku.

Graf č. 5

Štruktúra výdavkov maďarských domácností v roku 1998 a v roku 2008

Zdroj: Eurostat

V roku 2008 výdavky na mimopracovný čas pohltili 58,9 % príjmov domácností. Dominantnými boli výdavky na bývanie, potraviny, alkoholické nápoje a tabak. V porovnaní

s ostatnými krajinami je podiel výdavkov na bývanie a energie najnižší, oproti roku 1998 vzrástol podiel týchto výdavkov len o 0,6 %. Je možné sa domnievať, že v budúcnosti sa podiel výdavkov na bývanie bude zvyšovať. Maďarsko má spomedzi porovnávaných krajín najvyšší podiel výdavkov na alkoholické nápoje a tabak a tento podiel sa zvýšil o jedno percento. Pozitívnom je však nižšie zastúpenia mimopracovnej sféry, zo 63 % v roku 1998 na 58,9 % v roku 2008.

Zníženie podielu mimopracovnej sféry sa prejavilo v náraste podielu prierezových výdavkov o 3,6 %. Najviac sa zvýšili výdavky na dopravu, a to o 2,7 %, zvýšilo sa i zastúpenie položiek komunikácia a ostatné tovary a služby.

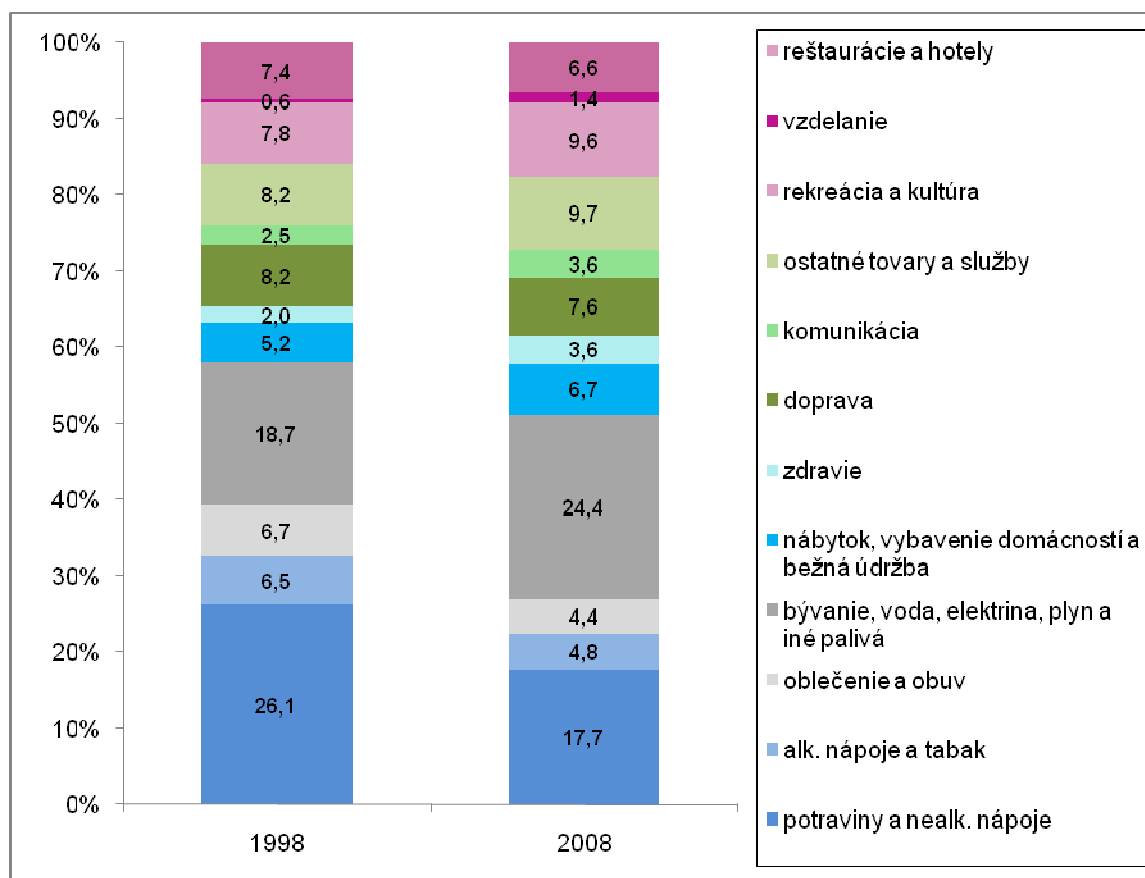
Zastúpenie výdavkov spojených s rekreáciou a kultúrou, vzdelaním, návštevou reštaurácií a hotelov sa mierne zvýšilo z 13,4 % v roku 1998 na 13,6 v roku 2008. Výdavky na voľný čas sú v porovnaní s Fínskom, Nemeckom aj ČR nižšie.

4.2.2 Kvalita života na Slovensku

Hodnota HDP v PKS na obyvateľa dosiahla na Slovensku v roku 2008 hodnotu 18 100. Pri porovnaní s najvyššou hodnotou, ktorú dosiahlo Fínsko, je to 62 %. Konečná spotreba domácností bola v tom istom roku 10 100 v PKS na obyvateľa, čo je v porovnaní s rokom 1998 nárast o takmer 48 %. Údaje o tom, ako sa jednotlivé zložky spotrebného koša podieľali na celkovej spotrebe domácností, uvádzame v grafe č. 6.

Graf č. 6

Štruktúra výdavkov slovenských domácností v roku 1998 a v roku 2008

Zdroj: Eurostat

V štruktúre spotrebných výdavkoch slovenských domácností najväčšiu položku v roku 2008 tvorili výdavky na bývanie (24 %). Druhou najväčšou položkou boli výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje (17,7 %). K pozitívnym zmenám patrí trend zníženia

výdavkov na potraviny o 8,6 %. Súčasne dochádza k zvýšeniu výdavkov na bývanie, čo je však spôsobené ani nie tak vyšším bytovým štandardom, ako rastom cien bývania, energií a palív. Zvýšili sa aj ďalšie výdavky domácností, ako sú výdavky na nábytok a vybavenie domácností (z 5,2 % na 6,9 %) a výdavky na zdravie (z 2,0 % na 3,6 %). Naopak, znížili sa výdavky na alkoholické nápoje a tabak (zo 6,5 % na 4,8 %), oblečenie a obuv (zo 6,7 % na 4,4 %). Výdavky na uspokojovanie základných a reprodukčných potrieb klesli zo 65,2 % v roku 1998 na 61,6 % v roku 2008. Ich podiel však stále ostáva vysoký.

Podiel prierezových výdavkov sa zvýšil o dve percentá (z 18,9 % na 20,9 %), pričom rástli výdavky na komunikáciu (z 2,5 % na 3,6 %) a ostatné tovary a služby (z 8,2 % na 9,7 %), výdavky na dopravu klesali (z 8,2 % na 7,6 %).

Pozitívnu zmenou bolo zvýšenie zastúpenia výdavkov na voľný čas (z 15,8 % na 17,6 %). Pri porovnaní podielu výdavkov spojených s trávením voľného času sme v roku 2008 predstihli Maďarsko (13,6 %) a dokonca Nemecko, ktoré malo podiel výdavkov na voľný čas 16 %.

Spotreba slovenských domácností sa vstupom do Európskej únie začala dostávať do širších európskych vzťahov a nových podmienok. V súvislosti s novými možnosťami získania príjmov a tiež možnosťami preberania hodnotových vzorov a návykov v sfére spotreby voľného času môžeme v budúcnosti očakávať ďalšie zmeny v štruktúre spotreby a spotrebiteľských zvyklostí slovenských domácností. I keď štruktúra spotreby domácností sa mení, nemôžeme predpokladať dosiahnutie úplnej zhody s ostatnými európskymi krajinami, pretože niektoré spotrebiteľské zvyklosti súvisiace z regionálnymi podmienkami a tradíciami ostanú zachované.

V roku 2008 dosiahlo Slovensko jeden z najvyšších rastov reálnej spotreby domácností v rámci krajín EÚ 27, keď spotreba slovenských domácností dosiahla takmer 70 % priemernej spotreby krajín EÚ 27. Konvergencia sa okrem objemu výdavkov vynaložených na spotrebu prejavila aj v štruktúre spotreby. Slovensko sa však aj napriek tomu radí medzi krajiny s najmenej podobným spotrebným košom v porovnaní k európskemu priemeru, pričom tieto rozdiely sú spôsobené hlavne rozdielnou štruktúrou tovarov. V rámci tovarov sú najvýraznejšie rozdiely vo vysokej váhe energií a spracovaných potravín. Tieto nevyhnutné

výdavky odčerpávajú domácnostiam prostriedky, čím znižujú dopyt po tovaroch strednodobej a dlhodobej spotreby. Vývoj v objeme a štruktúre spotreby slovenských domácností môže byť prerušený v dôsledku hospodárskej krízy, ktorej následkom môže byť zvýšenie podielu základných položiek spotrebného koša.

5. Diskusia

Na základe uvedených náhľadov na problematiku života môžeme skonštatovať, že záujem o skúmanie kvality života sa v súčasnosti zameriava na tri hlavné oblasti. Prvou je skúmanie sociálnych aspektov kvality života, ktorými sú napríklad zdravotníctvo a vzdelanie. Druhou oblasťou sú ekonomické indikátory (životná úroveň, chudoba, rozdeľovanie bohatstva, blahobyť). Treťou oblasťou, ktorej sa v súčasnosti venuje zvýšená pozornosť, je skúmanie subjektívneho vnímania kvality života jednotlivcami (spokojnosť, šťastie, well-being). Záujem o otázky kvality života stále narastá, čo možno prehľbi polemiky o obsahu tohto pojmu.

Kvalita života je predmetom skúmania rôznych vedných disciplín, či už je to ekonómia, sociológia, psychológia alebo medicína, z čoho logicky vyplývajú rôzne prístupy k vymedzeniu tohto pojmu i jeho obsahu. Koncept kvality života má len málo všeobecne akceptovaných poznatkov. Väčšina autorov sa však zhoduje, že kvalitu života možno vnímať z dvoch hľadísk: objektívneho a subjektívneho. Subjektívna dimenzia je predmetom záujmu predovšetkým psychológie a medicíny. Objektívnu dimenzia je predmetom záujmu ekonómie, a sociológie. Objektívna stránka kvality života je podmienená predovšetkým uspokojovaním materiálnych potrieb. Po tom, čo sa prosperujúcej krajine podarí uspokojiť istý stupeň hmotných potrieb svojich občanov, aktivizuje sa nevyhnutnosť uspokojovania vyšších foriem kvality života, ako napríklad dostupnosť vzdelania, rekreácia, voľný čas, možnosti seberealizácie a podobne.

Kvalita života sa meria prostredníctvom jej indikátorov, pričom v literatúre môžeme nájsť nespočetné množstvo indikátorov. Neustále rozširovanie množstva indikátorov neprispieva k objektivizácii kvality života a nádej na dosiahnutie jednotného prístupu ku kvantifikácii kvality života sa v súčasnosti zdá nereálna.

Domnievame sa, že z hľadiska dosiahnutia čo najlepšej vypovedacej schopnosti pri meraní kvality života je dôležitá kombinácia objektívnych aj subjektívnych indikátorov, pričom objektívne indikátory vypovedajú o danom stave a jeho vzťahu k určitým želanému vývoju a subjektívne indikátory vypovedajú o vnímaní danej skutočnosti jednotlivcami.

Záver

Vývoj cien statkov a príjmov domácností sú dva základné determinanty, ktoré ovplyvňujú kúpnu silu obyvateľov a priamo aj ich spotrebu. Vo vybraných krajinách sa v sledovanom období ceny a príjmy domácností vyvíjali prevažne pozitívne vzhľadom na kvalitu života obyvateľov. Tento trend sa nepotvrdil v Maďarsku v rokoch 2004 a 2007 a tiež v prípade Slovenska v rokoch 1999, 2000 a 2003, kde údaje z národných štatistických úradov poukázali na záporný rast reálnych miezd. V Nemecku podľa údajov Eurostatu rástli ceny v rokoch 2000, 2005 a 2006 rýchlejšie ako mzdy v priemysle a v službách.

Ceny sa samozrejme nezvyšovali pri všetkých tovaroch rovnakým tempom. Vo Fínsku, kde sa inflácia pohybovala v priemere okolo 1,7 %, spotrebitelia v roku 2008 pocítili nárast cien základných položiek, a to potravín o 8,6 % a bývania o 6,1 %. V Nemecku, kde sa inflácia tiež udržiava na nízkej úrovni, sa z priemeru vymykal dvojciferný rast položiek zdravie (rok 2004) a vzdelanie (rok 2007). České a Slovenské domácnosti si museli v dôsledku rastu cien vyčleniť viac peňazí zo svojho rozpočtu na pokrytie výdavkov spojených s položkami zdravie a bývanie. Vo všetkých krajinách môžeme sledovať trend poklesu alebo len minimálneho rastu cien oblečenia a obuvi.

Pri hodnotení kvality života podľa základných sfér spôsobu života neboli medzi porovnávanými krajinami výrazné rozdiely. Výdavky na zabezpečenie základných potrieb pohltila viac ako polovicu výdavkov domácností, najvyššie zastúpenie majú v rozpočte slovenských domácností, a to 61,2 % (2008). Pozitívny je však ich mierny pokles, v roku 1998 bol ich podiel 65,2 %. Pozitívne a možno i prekvapujúce je porovnanie podielu výdavkov spojených s trávením voľného času za rok 2008, kde na spodnej priečke zostalo Nemecko so 16 %, na Slovensku to bolo 17,6 %, najmenej na voľný čas minú domácnosti v Maďarsku (13,6 %).

Aktivity voľného času prispievajú k relaxácii a sebazdokonaľovaniu človeka. Finančné možnosti a obsahová náplň trávenia voľného času sú tiež významným ukazovateľom kvality života. Efektívnejšie využívanie voľného času sa spája s rastom vzdelania, príjmov domácností a veľkosťou lokality, pričom nezanedbateľné sú i možnosti, ktoré jednotlivcom ponúka prostredie a infraštruktúra, v ktorej žijú. Z prieskumu verejnej mienky Eurobarometer,

ktorý sa realizoval v októbri 2009 vyplynulo ³⁷, že v jednotlivých krajinách majú respondenti rôzny názor na to, či oblasť, v ktorej žijú, ponúka dostatok možností byť fyzicky aktívny. Kým vo Fínsku (88 %) a v Nemecku (87 %) respondenti súhlasili, že v ich okolí je veľa možností byť fyzicky aktívni, na Slovensku to bolo len 59 %, v Maďarsku 64 % a v ČR 61 %. Najčastejším dôvodom, prečo Slováci nešportujú, bol podobne ako v ostatných európskych krajinách nedostatok času (46 %), 8 % Slovákov považuje za dôvod, prečo necvičia pravidelne, aj chýbajúcu infraštruktúru, teda nedostatok miest na športovanie vo svojom okolí.

Z prieskumu tiež vyplýva, že ľudia, ktorí zápasia s finančnými problémami, sú viac náchylní ignorovať šport v porovnaní s tými, ktorí sú na tom finančne lepšie. Z respondentov krajín EÚ 27, ktorí majú ťažkosti pri platení účtov, až 56 % sa vôbec nevenuje športu, v porovnaní s 35 % tej skupiny ľudí, ktorých finančné problémy nepostretli.

Značné rozdiely sú však v celkových výdavkoch na spotrebu domácností v parite kúpnej sily. V roku 2008 bola na Slovensku hodnota tohto ukazovateľa 10 100. V porovnaní s rokom 1998 je to nárast o 48 %. Najviac spotrebovali v roku 2008 domácnosti v Nemecku (15 500), o niečo menej spotrebovali Fínske domácnosti (14 600). V Maďarsku bola spotreba domácností vyjadrená v parite kúpnej sily na obyvateľa najnižšia (8 700 v roku 2008), i keď v porovnaní s rokom 1998 rástla najrýchlejšie, o 57 %. Výška výdavkov na spotrebu v Českej republike dosiahla v roku 2008 o niečo vyššiu hodnotu v porovnaní so Slovenskom, a to 10 300.

---

³⁷ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_213_summ_en.pdf [cit. 2010-03-30], p.12, 42.

Zoznam použitej literatúry

Monografie

1. CSIKSZENTMIHALYI, M. 1997. *Finding Flow: The Psychology Of Engagement With Everyday Life*. New York: Basic Books, 1997. 181 p. ISBN 0-465-02411-4.
2. DVOŘÁKOVÁ, Z.- DUŠKOVÁ, L.- SVOBODOVÁ, L. a kol. 2006. *Svět práce a kvalita života*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce, 2006, 117 s. ISBN 80-86973-08-5. Dostupné na internete: http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/svet_prace.pdf.
3. HLA VATÁ, I. 1990. *Financie a mena*. Bratislava: Alfa, 1990. 264 s. ISBN 80-05-00722-1.
4. JANOK, M. a kol. 2007. *Ceny a cenová stratégia*. Bratislava: MIKA - Conzult, 2007. 190 s. ISBN 978-80-968504-3-3
5. KATSCHNIG, H. - FREEMAN, H. - SARTORIUS, N.N. 1997. *Quality of Life in Mental Disorders*. John Wiley & Sons; 1 edition, 1997. 402 p. ISBN 0-471-96643-6.
6. LISÝ, J. a kol. 2005. *Ekonomía v novej ekonomike*. Bratislava: IURA EDITION, 2005. 602 s. ISBN 80-8078-063-3.
7. STANEK, V. a kol. 2008: *Sociálna politika*. Bratislava: Sprint dva, 2008, 375 s. ISBN 978-80-89393-02-2.

Články zo zborníkov a časopisov

8. BUCHTOVÁ, B. 2004. Kvalita života dlhodobě nezaměstnaných. In *Kvalita života*. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004, ISBN 80-86625-20-6, s. 75 – 90, dostupné na internete: <https://www.ipvz.cz/download.aspx?item=1105&>
9. DRAGOMIRECKÁ, E., ŠELEPOVÁ, P. 2004. Kvalita života u seniorů - mezinárodní výzkum. In *Kvalita života*. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004. ISBN: 80-86625-20-6, s. 91-101, dostupné na internete: <https://www.ipvz.cz/download.aspx?item=1105&>
10. DROBNÁ, D. 2002. Pohľad na súčasný stav kvality života v kontexte s Národnou správou o ľudskom rozvoji v Slovenskej republike v roku 2000. In *Kvalita života a ľudské práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2002. ISBN 80-8068-088-4, s.577-579
11. HOLKOVÁ, V. 2007. Spotreba slovenských domácností po vstupe do EÚ. In *Hospodárska a sociálna politika EÚ – aktuálne otázky* [CD-ROM]. Bratislava: NHF EU v Bratislave, 2007, s. 118 – 125. ISBN 978-80-225-2351-6
12. HOLKOVÁ, V., LALUHA, I. 2009. Nerovnosti kvality života domácností SR z pohľadu ich spotreby. In *Nová ekonomika*. ISSN 1336-1732, 2009, roč. 2, č. 4, s. 89 - 101
13. HOLKOVÁ, V., VESELKOVÁ, A. 2008. Kvalita života a jej meranie. In *Nová ekonomika*. ISSN 1336-1732, 2008, roč. 1, č. 3-4, s. 84 – 91

14. KOLÁROVÁ, V., VLADOVÁ, A. 2009. Štruktúra súkromnej spotreby na Slovensku a porovnanie s európskymi krajinami. In *Biatec*. ISSN 1335 - 0900, roč. 17, č. 8, s. 25 - 28
15. LALUHA, I. 2008. K modernizácii kvality života populácie SR v kontexte Európskych súvislostí. In *Hospodárska a sociálna politika EÚ III. - aktuálne otázky* [CD-ROM]. Bratislava: NHF EU v Bratislave, 2008, s. 1-6. ISBN 978-80-225-2553-4
16. LALUHA, I. 2008. Kvalita života. In *Vízia a stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti* [CD-ROM]. Ekonomický ústav SAV Bratislava, 2008. s. 131 - 145. ISBN 978-80-7144-162-5
17. MACKOVÁ, E. 2007: Prvý európsky prehľad kvality života a jeho odkaz pre Slovensko. In *Hospodárska a sociálna politika EÚ - aktuálne otázky* [CD-ROM]. Bratislava: NHF EU v Bratislave, 2007, s. 233 – 234. ISBN 978-80-225-2351-6
18. POPELKOVÁ, M., TKÁČIKOVÁ, J. Pohľad na kvalitu života v období staroby. In *Psychologické dimenzie kvality života*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2004. ISBN 80-8068-282-8, s. 426-432, dostupné na internete: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Dzuka3/index.htm>
19. SIČÁK, A. 2004. Spôsob života, životná úroveň a niektoré aspekty v súčasnom spoločenskom procese. In *Psychologické dimenzie kvality života*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2004. ISBN 80-8068-282-8, s. 106 - 113, dostupné na internete: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Dzuka3/index.htm>
20. SLÁVIK, M., GÁBOROVÁ, L. 2004. Niektoré aspekty kvality života súčasného človeka. In *Psychologické dimenzie kvality života*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2004. ISBN 80-8068-282-8, s. 114-117, dostupné na internete: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Dzuka3/index.htm>
21. ŠVEHLÍKOVÁ, L., HERETIK, A. 2008. Kvalita života - o čom to hovoríme? In *Psychiatria - psychoterapia - psychosomatika*. ISSN 1335-423X, 2008, 15, č. 3, s.194 - 198, dostupné na internete: <http://www.psychiatria-casopis.sk/files/psychiatria/3-2008/PSY3-2008-cla5.pdf>
22. TOKÁROVÁ, A. a kol. 2002. K metodologickým otázkam výskumu a hodnotenia kvality života. In *Kvalita života v kontextoch globalizácie a výkonovej spoločnosti*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2002. ISBN 80-8068-087-6, s. 11 -29

Internetové stránky

23. <http://ec.europa.eu>
24. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
25. <http://hdr.undp.org/en>
26. http://peniaze.pravda.sk/dochodky-vo-vychodnom-nemecku-predbehli-zapad-f43-/sk_dochodky.asp?c=A091214_164915_sk_dochodky_p01
27. http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,115776&_dad=portal&_schema=PORTAL
28. <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4>
29. <http://www.barometer.cetelem.sk/>
30. <http://www.czso.cz/>
31. <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/>

32. <http://www.ecb.eu/home/html/index.en.html>
33. <http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=1>
34. <http://www.envigogika.cuni.cz/inspirace/20072/108-axiologicke-hadanie-zmyslu-kvality-ivota-a-navrh-indikatorov-ako-jeho-vysledok>
35. <http://www.eures.sk>
36. <http://www.eurofound.europa.eu/>
37. <http://www.finance.cz/zpravy/finance/250365/>
38. <http://www.iness.sk/modules.php?name=News&file=article&sid=1217>
39. <http://www.internationalliving.com/Internal-Components/Further-Resources/QofL-Calculations>
40. <http://www.iz.sk/sk/stanoviska/minimalna-mzda-slovensko-eu-2009>
41. <http://www.medterms.com/script/main/art.asp?articlekey=11815>
42. <http://www.mercer.com/home.htm>
43. <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5715/22092008c.pdf>
44. <http://www.socpoist.sk>
45. <http://www.stat.fi/>
46. <http://www.utoronto.ca/qol/concepts.htm>
47. http://www.volny.cz/j.krivohlavy /clanky/c_kvalita.html
48. <http://www.who.int/en/>